

Magyar BÜNÜLDÖZŐ

A Magyar Bűnüldöző Szakmai Egyesületének tudományos-szakmai folyóirata

Alapítva: 2010

V. évfolyam 1–2. szám

2014/1–2.

A tartalomból

Dr. Kovács Gyula

A tudományos munka és az újságírás ötvözése

Ferencz Józsefné

Drogoktól sújtott társadalom

Dr. Fülöp Valter

Találj Mennysországot – Búcsú Fülöp Valtertől

Dr. Kovács Gyula

A házkutatással érintett személy jelenlétével és helyettesítésével kapcsolatos felvetések

Dr. Cseh Eszter

A kapcsolati (vagy családon belüli) erőszak – Interjú Tóth Györgyivel, a NANE elnökével

Dr. Kovács Gyula

Nyomozás a gyakorlatban – A kezdeti lépésektől a nyomozás tervezéséig és szervezéséig

Horváth István

A betöréses lopás nyomozásának megindulása...

**A MAGYAR BÜNÜLDÖZŐK SZAKMAI EGYESÜLETÉNEK
TUDOMÁNYOS-SZAKMAI FOLYÓIRATA**

Megjelenik: negyedévente
Elektronikus megjelenés: <http://www.bunuldozok.hu/>

Kiadja:	Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete
Felelős kiadó:	Jakab György elnök
Szerkeszti:	Szerkesztőbizottság
Elnök-főszerkesztő:	Dr. Kovács Gyula
Főszerkesztő-helyettes:	Hóbor Zsolt
Szerkesztőbizottság tagjai:	Prof. Dr. Blaskó Béla r. vezérőrnagy, PhD Dr. Bócz Endre ny. fővárosi főügyész, CSc Dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes Dr. Lakatos János ny. r. ezredes
Munkatársak:	Dr. Kovács Gyula rovatvezető Keglovicsné Mester Györgyi olvasószerkesztő Öri-Kiss Gyöngyi olvasószerkesztő
Szerkesztőség:	1048 Budapest, Külső Szilágyi út 120. Telefon: +36 (30) 378-1119 Telefax: +36 (1) 380-9694 E-mail: magyar.bunuldozo@gmail.com sajto@upcmail.hu
Nyomdai munkák:	Palatia Nyomda és Kiadó Kft. Győr
Lapnyilvántartási szám:	163/0474/2/2010 HU ISSN 2061-8727 (nyomtatott) HU ISSN 2062-1078 (online)

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A lap olyan írásokat közöl, melyek a bűnüldözési szakterület problémáival, a szakterületet befolyásoló jogalkotási kérdésekkel foglalkoznak, és a társadalmi devianciákat, a bűnüldözés problémakörét kriminalisztikai, kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzik, értékelik. ♦ A szerzők szakmai véleményét a lap híven közli, azok tartalmáért teljes mértékben a szerző felel, ezért a közölt tanulmányokban megjelenő vélemények és következtetések nem feltétlenül azonosak a lapalapító véleményével. ♦ A szerkesztőség – az érdemi mondanivaló érintetlenül hagyása mellett – fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására és tipografizálására. ♦ A szerkesztőségnek nem áll módjában a kéziratokat megőrizni, és visszaküldeni. ♦ A szerkesztőség másodközlést alapvetően nem vállal.

*Mottó: „Nincs olyan rebellis gondolat,
amelyet ne lenne érdemes megismerni!”*

Tartalomjegyzék

<i>Dr. Kovács Gyula</i> A tudományos munka és az újságírás ötvözése.....	4
<i>Ferencz Józsefné</i> Drogoktól sújtott társadalom	6
<i>Dr. Fülöp Valter</i> Találj Mennysországot – Búcsú Fülöp Valtértől.....	8
<i>Dr. Kovács Gyula</i> A házkutatással érintett személy jelenlétével és helyettesítésével kapcsolatos felvetések	10
<i>Dr. Cseh Eszter</i> A kapcsolati (vagy családon belüli) erőszak – Interjú Tóth Györgyivel, a NANE elnökével	16
<i>Dr. Kovács Gyula</i> Nyomozás a gyakorlatban – A kezdeti lépésektől a nyomozás tervezéséig és szervezéséig	20
<i>Horváth István</i> A betöréses lopás nyomozásának megindulása, az elsődleges intézkedések, a szemle és egyéb bizonyítási eljárások.....	38

Főszerkesztői gondolatok

Dr. Kovács Gyula
a Szerkesztő Bizottság elnöke
főszerkesztő

A tudományos munka és az újságírás ötvözése¹

Olvasom a CompLex Tárcalap legutóbbi, 2014/10. (VI. 23.) számú hírlevelében, hogy az Ars Boni jogi folyóirat 300.000,- Ft összdíjazású cikkíró pályázatot hirdet az Új Jogtár, valamint a Lakatos, Köves és Társai Ügyvédi Iroda támogatásával.

Érdekel a dolog, ezért a hírlevélben feltüntetett linkre kattintva megtudom, hogy a pályázatot kiírók a jelöltektől a jog világához kapcsolódó, legfeljebb 15.000 karakter (ez nagyjából nyolc gépelt oldalnak felel meg) írásokat várnak. A cél: a tudományos munka és az újságírás ötvözése.

A pályázati kiírás, különösen az elérni kívánt cél, töprengésre készítet... A tudományos munka és az újságírás ötvözése? Vajon mire gondoltak azok, akik ezt a pályázatot kitalálták? Mert amennyiben arra, hogy valaki a tudományos kutatásai eredményét különböző szaklapokban vagy magukat tudományosnak aposztrofált folyóiratokban közzéteszi, akkor feltalálták a spanyolviaszt vagy a csőben a lyukat (már bocsánatot kérek).

Esetleg más járt a fejükben? Netán, hogy a tudományos munka és az újságírás ötvözése az, amikor az újságíró tudományos felfedezésekről, a tudomány vívmányairól, illetve különböző tudományos konferenciákról tudósít? De hiszen ilyen is létezik, hosszú-hosszú évtizedek, sőt, mondhatni, évszázadok óta. Erre szokták volt mondani: nincsen új a nap alatt.

Szerény megítélésem szerint, a tudományos munka és a tudományos újságírás ötvözése, a tudományos újságírással egyenlő, akik pedig azt művelik, maguk a tudományos újságírók.

Ez utóbbi megnevezés sem új keletű dolog, hiszen a Tudományos Újságírók Klubja (TÚK) 1990 márciusában alakult, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ) Tudományos-műszaki Szakosztályának utódjaként. A megalakulásának első évében Tudományos Újságírók Kamarája néven működő szervezet létrehozásának indoka a tudományos újságírás független szakmai szervezetének megteremtése, a működéshez szükséges megfelelő pénzügyi háttér kialakítása, és az önálló nemzetközi kapcsolatrendszer kiépítése volt.

Örömmel jelenthetem, hogy a Tudományos Újságírók Klubja egyesületi formában, a mai napig igen aktívan funkcionál, a tudományos újságírás pedig létező fogalom. A TÚK tagja az Európai Tudományos Újságíró Szövetségek Uniójának (EUSJA),² és megalakulása óta megalapította az Év Ismeretterjesztő Tudósa címet, valamint az

¹ A szerző szellemi szabadfoglalkozású jogász, képzési szakértő, oktató, szakíró és újságíró, a Magyar Újságírók Országos Szövetségének (MÚOSZ), valamint a Tudományos Újságírók Klubjának (TÚK) tagja.

² European Union of Science Journalists' Associations (EUSJA) – <http://www.eusja.org/>

Enciklopédia-díjat (ez utóbbival a legjobb ismeretterjesztő újságíró éves tevékenységét ismeri el.)³

Az Ars Boni jogi folyóirat honlapjából⁴ az is kiderül, hogy a pályázatra a Facebook közösségi oldalon keresztül lehet jelentkezni. Mivel a tudományos munka és az újságírás ötvözése mint cél, még mindig nem kellően világos előttem, megnézem, mi rejlik a részletekben.

A bejelentkezést követően a Beküldés–Szavazás–Top 10–Nyeremények–Támogatók–Szabályok fülek közül lehet választani. Engem leginkább a szabályok érdekelnek, ott remélem a megoldást, hátha azok ismeretében okosabb leszek...

A szabályok lényegében a pályamű formai és tartalmi feltételeit, beküldésének menetét és a díjazást tartalmazzák. A pályamű tartalmi feltételeinek egyetlen kitétele, hogy *„témájának a jog világához kell kapcsolódnia, ezen belül egyéb megkötés nincs”*. A jog világához kapcsolódást értem, de a célt, a tudományos munka és az újságírás ötvözését továbbra sem. Meglehet, hogy bennem van a hiba.

³ A Tudományos Újságírók Klubjáról (TÚK) részletesebben: <http://www.tuk.hu/>, valamint <https://www.facebook.com/groups/tudomanyos.uisagirok.klubja/>

⁴ www.arsboni.hu

Beszámolók, tudósítások és vélemények

Ferencz Józsefné⁵

Drogoktól sújtott társadalom

Nehéz szembenézni azzal a ténnyel, hogy a droghasználat világméretű járvánnyá vált. Drogfelvilágosító előadónk tapasztalatai szerint, mára már mindenféle drog megtalálható az utcákon, a családokban, a tanintézetekben, a közhivatalokban, a munkahelyeken, mindenhol, ahol csak él és mozog az ember.

Ha ránézünk a világra, azt látjuk, hogy a probléma nem ismer földrajzi vagy társadalmi-gazdasági határokat. A drogfogyasztók nagy többsége látszólag úgy él, mint bárki más, van munkája, sokszor családjá, és szinte fel sem „tűnik”, vagy csak nem akarnak szembenézni a munkahelyen, sőt a családi közösségekben sem, ha valaki a drogok rabságában él. Amikor már foglalkozni kell a kérdéssel, akkor az nagyon fájdalmas.

A rendfenntartásra, a megelőzésre és a kezelésre fordított összeg csepp a tengerben, figyelembe véve azt, hogy mennyibe kerül a droghasználat miatt kieső termelés. Ezt tetézi a bűnözés és az általános rombolás, ami a drogfogyasztás velejárója. Megkérdézhetjük azt is, hogy mennyibe kerül ezen túlmenően az ezekkel kapcsolatos szenvedés, az egészségügyi ellátásról nem is beszélve.

Sokak számára nem ismert az a tény, hogy a kábítószer mellett az alkohol és a gyártók számára hatalmas jövedelmet biztosító pszichiátriai szerek is a drogok közé sorolhatók. Mindegyik egyformán fizikai, mentális és pszichés függőséget okoz. Amire talán nem is gondolnánk: ide tartoznak az iskoláskorú gyerekeknek a tanulási rendellenességek kezelésére adott komoly bevételt hozó gyógyszerek, mint legális drogok is.

A droghasználat okozta fizikai leépülés általánosan ismert tény, a mentális és emocionális leépülés nem igazán. A drogok szemmel láthatóan megváltoztatják a személyiséget, erőszakos viselkedést idéznek elő, különösen a pszichiátriai „bogyók”. A szerek hatása sokszor megdöbbeníti az utca emberét, értetlenül áll az előtt, amit lát – hogy miért rohangál, kiabál egy ruha nélküli ember a parkban?

Mit tud tenni megfelelő segítség ismeretének hiányában az utca embere? Hívja a

⁵ A szerző a NARCONON™ Magyarország Közhasznú Alapítvány vezetője (<http://narconon.hu/>).

rendőrséget, akinek nincs eszköze a segítségadásra, hiszen a rendőröket képezték arra, hogy mit tegyenek a drogok miatt bajba jutott személlyel. Annak a tudásnak a hiánya, hogy miért is használnak az emberek drogokat, egyfajta ellenszenvet teremt a segíteni nem tudó emberben.

Elgondolkodtatók az úgynevezett pszichotróp szereket használók által elkövetett gyilkosságok, a metil-fenidátokat fogyasztó tizenéves tanulók által véghezvitt erőszakos cselekedetek. Vajon hány ilyen esetben vált nyilvánvalóvá, hogy a közösségek ellen elkövetett gyilkosságok nagyrészt e szerek miatt történik?

Ismert az a tény is, hogy vannak, akik minden érdeket felhasználva dolgoznak azon, hogy a drogokat legalizálják, hogy törvényesen lehessen használni például a marihuánát. A legalizáció hívei nem veszik figyelembe, hogy a droghasználók elveszítik képességeiket arra, hogy részt vegyenek a társadalom szükségleteinek előállításában, értően tanuljanak, és elérjék a céljaikat, vagyis, boldogok legyenek. A társadalmat romboló törekvés ellen nagy szükség van olyan erényekre, mint a bátorság, tisztesség, igazságosság és mértékletesség, hiszen az emberiség jövőjéről van szó. Vajon belegondoltak-e a droghasználat mellett nyíltan vagy burkoltan szónoklók, hogy milyenné válik a saját életük?

Sok alkalommal felvetődik a drogmegelőzés szükségessége, amely rendkívül fontos. A prevenció foglalkozások mennyisége, de főleg a minősége, tartalma meghozta-e a kívánt eredményt? Hallották-e a diákok és a tanárok, akik szintén érintettek, azokat az információkat, amelyek bemutatják a drogok valódi hatásait, melyek a droghasználat csökkenéséhez bizonyítottan vezetnek.

Munkatársaink, előadóink világszerte tízezzrel egyedülállóan, – L. Ron Hubbard drogokkal kapcsolatos tudományos kutatásaira épülő előadással és programmal – ismertetik meg a diákokat és a felnőtteket (szülőket, tanárokat, üzletembereket, hivatalnokokat, rendfenntartó és a hadsereg kötelékében szolgáló embereket, orvosokat, stb.) a drogok veszélyeivel és káros hatásaival, miközben nem élnek az elrettentéssel.

Tapasztalataink szerint a drogok valódi hatásait megértve a fiatalok tömegesen mondanak nemet a drogokra, hasonlóképpen a felnőttek is, miután új, másoktól, vagy más szakemberektől soha nem hallott ismereteket szereznek a gyilkos szerekkel kapcsolatban.

Dr. Fülöp Valter

Találj Mennyszágot – Búcsú Fülöp Valtertől⁶

Diófa koporsó, rajta fekete bársonypárna. A párnán keresztbefektetett szabja (mezítelen pengével talán jobban mutatna), azon aranyzsinóros-jelvényes rendőrsapka, előtte pedig nagy csokor virág: rózsák, tört-fehér rózsák. A koporsó oldalán aranybetűs felirat: Dr. Fülöp Valter, élt 42 évet...

Dr. Fülöp Valter r. ezredes, rendőrségi főtanácsos, 2014. május 2-án bekövetkezett halálakor Zala megye rendőrfőkapitánya volt. Súlyos betegséggel dacolva, felfoghatatlanul fiatalon hunyt el. Próbálta nem feladni, megpróbálta...

Fülöp Valter r. hadnagyot 1995 júliusában ismertem meg, amikor a Rendőrtiszti Főiskola elvégzését követően jó vagy rossz sorsa (ezt ki tudja már) a Budapesti XI. Kerületi Rendőrkapitányságra vetette. Nagyjából egy évet dolgoztunk együtt, azonban munkakapcsolatunk 2004 decemberéig nem szakadt meg, sőt, Zala megyei rendőr-főkapitánysága idején is gyakorta váltottunk levelet (egyebek mellett elküldte közlésre a verseit). Legutóbb (sajnos, azt kellene írnom: legutoljára) 2013. december 10-én, Budapesten, a Dr. Dobos János-díjátadó ünnepségen találkoztunk. A mai napig bánt, hogy alig-alig ismertem rá, és őszintén fájdalom, amiért csak néhány szót tudtunk váltani egymással...

Itt és most – nem szokványos módon – nekrológ helyett és szakmai pályafutása ismertetésének mellőzésével (pedig lenne mit írni), saját versével és a Facebook portálon közzétett néhány bejegyzésével búcsúzom tőle lapunk és Egyesületünk nevében.

Találj mennyországot, Valter! Nyugodj békében, legyen neked könnyű a föld!

„Egyre inkább az a vád ér, hogy túlságosan szomorkás hangulatot árasztanak az írásaim, holott akik ismernek, jól tudják, hogy valójában egy életvidám, optimista ember volnék. Úgy gondolom azonban, írni csak a mélységekről érdemes, a

Találj Mennyszágot!

Parányi porszemként
a világegyetemben
tévelygünk tétován
harcban, hol békében.
Meddig óvja karunk
szelíden gyermekünk
ne sújtson le reá
tékozló életünk.
Büszke rózsafának
virágzik virága
magjában bújik meg
ősök igazsága.
Hitték ők az Istent

⁶ Fotó: <http://borsonline.hu/cikk.php?id=37680> és dr. Kovács Gyula [KGyul@].

'tillárom-tillárom hangulatot' meg kell hagyni a Nóta Tv-nek. A kétkedőknek most megmutatom, ha már ennyire lángolásra vágnak, a kedvükért bármikor felidézhetek egy kis lángolást"...⁷

„Sokan szörnyülködnek, hogy egy tetterős, életét végig sportoló ember miként kerülhet egyik napról a másikra sötét kelepcébe. Én megtanultam. Azt is, hogy a kelepceből kifelé, az ajtóig visszafelé tartó út mindig hosszabb, mint azt szeretnénk. Türelemmel, hittel, derűvel viszont megtehető. És én megteszem"...⁸

„Megint elrohant egy esztendő. Szélesebb volt, mint mindig, de életemben először kegyetlen is egyben. Eddig bármikor vontam mérleget év végén, mindig találtam kapaszkodókat, ami miatt megköszönhettem az élet apró ajándékait. Most viszont félig-meddig becsapva érzem magam. Tettem a dolgomat 2013-ban, mint ahogy korábban, aztán kaptam egy hatalmas pofont. Majd röviddel utána még egyet. Kétszer is rám számolt a bíró, de mindkétszer felálltam, mivel mindig a példamutatás vezérelt, s idejekorán megtanultam keményen küzdeni. Azért mindez elgondolkosztatott. Mit csinálhatok rosszul? Min kellene változtatnom? A pénzhajhászás soha nem volt jellemző rám, már-már abnormális, mennyire nem érdekel a pénz. Most megérintett annak a szele, mi van, ha harmadszor is eltalál egy ütés, nekem felkészülten kell várnom, nem akarok végleg a padlóra kerülni. Tele vagyok tervekkel. Óvatosan lépkedek tehát tovább. Tudom már, hogy nem vagyok sérthetetlen. Megtanultam sok mindent. Többek között azt is, hogy olyannak fogadjam el magam, amilyenek nagyon nehéz, amilyen jelenleg vagyok. Átmene-tínek. Szeretteim szeretetéből fonok magam köré hálót, hogy megvédjen. Tehet annál többet az ember, mint, hogy hisz, remél és szeret?"...⁹

kitől az életet kaptuk ki szeret minden embert mi mégis megtagadtuk. Hova tart az út s az ember mit tehet porszemként veszünk el ha elvész a szeretet. Szeresd hát a nőt, gyermeket, barátot ellenfeled tiszteld így lelsz Mennyszágot.

⁷ Dr. Fülöp Valter 2013. május 26-i Facebook bejegyzése (<https://www.facebook.com/pages/Dr-F%C3%BCl%C3%B6p-Valter-A-whiskys-nyom%C3%A1ban/240838772593620?fref=ts>).

⁸ Dr. Fülöp Valter 2013. május 28-i Facebook bejegyzése.

⁹ Dr. Fülöp Valter 2013. december 30-i Facebook bejegyzése.

Szakmai-tudományos közlemények dolgozatok, szakcikkék és tanulmányok

Dr. Kovács Gyula rovata

Dr. Kovács Gyula

A házkutatással érintett személy jelenlétével és helyettesítésével kapcsolatos felvetések

A házkutatással érintett személynek a kényszerintézkedésen való jelenlétével, illetve helyettesítésével kapcsolatos problémák a gyakorlati nyomozás során merültek fel. Vizsgáljuk meg e kérdéskört most az elmélet oldaláról.

1.

A Be. 149. § (4) bekezdés első mondatának első fordulata értelmében, „*a házkutatást rendszerint az érintett jelenlétében kell elvégezni.*”

Jelzem, hogy a hivatkozott törvényhely nem ad egyértelmű eligazítást arra vonatkozóan, hogy a házkutatást kötelezően az érintett jelenlétében kell-e végrehajtani, vagy pedig a nyomozó hatóságnak csupán arra kell törekednie, hogy az érintett jelen legyen a kényszerintézkedés fogatosításakor.

Jómagam leginkább ez utóbbi megállapítást preferálom, mivel a „*rendszerint*” szó jelentése „*szokás szerint*” vagy „*többszörre*” (vagyis nem mindig) és e szó rokon értelmű megfelelői is ezt az álláspontot erősítik (pl. általánosságban, túlnyomórészt vagy leginkább).¹⁰ Továbbá azt gondolom, hogy amennyiben a jogalkotó szándéka arra irányult volna, hogy az érintett jelenlétét kötelező erővel előírja, akkor a „*rendszerint*” szót nem használja, például: „*A házkutatást az érintett jelenlétében kell elvégezni.*”

Megjegyezni kívánom, hogy a CompLex jogtár Be. kommentárjának vonatkozó része¹¹ értelmében, „*mivel a házkutatás igen jelentős alkotmányos jogot sért, azt csak az érintett személy jelenlétében lehet fogatosítani*”. Megítélésem szerint, ez így önmagában nem igaz. Egyfelől maga a Be. 149. § (4) bekezdése első mondatának első fordulata az érintett jelenlétében történő kényszerintézkedéssel kapcsolatosan a „*rendszerint*” kifejezést használja (erről e pontban részletesebben már esett szó), másfelől a „*csak az érintett személy jelenlétében lehet fogatosítani*” kitétel a kommentár következő mondata, lényegében a Be. 149. § (5) bekezdésének duplikálásával feloldja: „*ha az érintett (képviselőjében más személy) nincs jelen, érdekeinek*

¹⁰ <http://szinonimaszotar.hu/keres/rendszerint> (Magyarország online szinonima szótára).

¹¹ CompLex jogtár, Be. kommentár (Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2014).

védelmére olyan személyt kell kirendelni, akiről alaposan feltehető, hogy a házkutatással érintett érdekeit megfelelően védi.”

2.

A Be. 149. § (5) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „ha a házkutatáson az érintett, illetőleg a védője, képviselője vagy megbízott hozzátartozója nincs jelen, az érintett érdekeinek védelmére olyan személyt kell kirendelni, akiről alaposan feltehető, hogy a házkutatással érintett érdekeit megfelelően védi.” A citált jogszabályhelyből számos következtetés vonható le.

Az elsőből igazolni látszik az a feltevés, amely szerint a házkutatást az érintett jelenléte nélkül is el lehet végezni, hiszen – mint az olvasható – az érintett más személlyel, leginkább védőjével, képviselőjével vagy megbízott hozzátartozójával helyettesíthető.

A második értelmében, az érintettet a védője, képviselője vagy megbízott hozzátartozója ab ovo (vagy a törvény erejénél fogva) képviselheti.

A harmadik alapján, amennyiben az inkriminált kényszerintézkedésen az érintett, illetőleg védője, stb. nincs jelen, akkor az érdekeinek védelmére, nyilvánvalóan az eljáró hatóságnak (erre később még kitérek) olyan személyt kell kirendelnie, akiről alaposan feltehető, hogy az érdekeit megfelelően védi. Felmerül viszont a kérdés, hogy ki legyen ez, az érintett érdekeinek védelmére kirendelt személy, a kirendelés milyen formában történjen, valamint mi a teendő akkor, ha ilyen személyt a házkutatás helyszínén vagy annak környékén nem sikerül előkeríteni, ellenben a kényszerintézkedést el kell végezni, mert a késedelmes végrehajtás a nyomozás érdekeit (és végső soron a büntetőeljárást eredményes befejezését) sérti vagy veszélyezteti?

Másképpen fogalmazva: megtartható-e a házkutatás abban az esetben, ha annak helyszínén a nyomozó hatóság tagjain kívül senki nincs jelen, vagy csak a nyomozó hatóság tagjai és a hatósági tanú tartózkodnak ott?

A hatósági tanúval kapcsolatosan újabb kérdés merül fel: figyelemmel a Be. 159. § (5) bekezdésében foglaltakra, a hatósági tanú képviselheti-e az érintettet, vajon megfelel-e a hivatkozott rendelkezésben foglalt kritériumoknak?

3.

3.1. Ki legyen a házkutatással érintett érdekeinek védelmére kirendelt személy?

A Be. korábban már hivatkozott 149. § (5) bekezdése mindössze azt a feltételt támasztja, hogy az érintett védelmére olyan személyt kell kirendelni, akiről alaposan feltehető, hogy a házkutatással érintett érdekeit megfelelően védi. Az idézett törvényhelyből az is kiviláglik, hogy ez a személy nem lehet az érintett védője, képviselője vagy megbízott hozzátartozója, tehát leginkább valamelyik szomszéd, esetleg munkatárs vagy egyéb, az érintetthez közelálló személy (pl. jó barát, kedves ismerős) vehető számításba.

A másik oldalról megközelítve a kérdést: az inkriminált személy nem lehet az érintett haragosa, rosszakarója vagy ellensége, és kiváltképpen nem lehet az adott bűnüggyel összefüggésben ellenérdekű fél, avagy az eljáró ügyész, a nyomozó hatóság tagja, alkalmazottja vagy a felsoroltak hozzátartozója.

Megítélésem szerint, az, hogy a kérdéses személy alkalmas-e a kiszemelt feladatra, vagyis megfelel-e a Be. 149. § (5) bekezdésében foglaltaknak, a helyszínen egyszerű kikérdezéssel eldönthető.

Megjegyezni kívánom, hogy a Be. 149. §-ához fűzött (miniszteri) indokolás sem lebbenti fel a fátlyat az érintett érdekeinek védelmére kirendelt személy kilétéről. Az indokolás ugyanis a hivatkozott jogszabályhelynél lényegesen szűkszavúbban fogalmaz, amikor kimondja: „*ha az érintett vagy a megbízottja nincs jelen, érdekei védelmére képviselőt kell kirendelni*”.¹² Az indokolás tehát a védőt és a megbízott hozzá tartozót is a „*képviselő*” jelzővel illeti, ami rendszertanilag igencsak problematikus, mivel a képviselőket a Be. 56–58. § a büntetőeljárásban részt vevő (magán) személyek közé sorolja [Be. V. fejezet (42–59/A. §)]. Van tehát itt terminológiai zavar rendszeren...

3.2. A házkutatással érintett érdekeinek védelmére történő személy kirendelése

A házkutatással érintett védelmére történő személy kirendelésével kapcsolatosan alapvetően két kérdés merül fel:

1. ki legyen a kirendelő és
2. milyen formában történjen a kirendelés?

Az első kérdés nem kérdés. Nyilvánvaló, hogy az inkriminált személyt a nyomozó hatóságnak, pontosabban a nyomozó hatóság eljáró tagjának kell kirendelnie. Erre utal az is, hogy a „*kirendelés*” a köznap értelemben hatósági aktust (cselekvést) feltételez (vagy jelent).

A kirendelés formáját tekintve „*szabadon választott*”, lett lévén a Be. 169. § (1) bekezdése az érintett védelmére történő személy kirendelését nem köti határozati formához. Noha a hivatkozott törvényhely utolsó mondata szerint, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság más intézkedéseit is határozatba foglalhatja, azt gondolom, célszerű ezt az aktust, illetve az aktussal kapcsolatos egyéb megnyilvánulásokat (erről majd később lesz szó) a házkutatásról készített jegyzőkönyvben rögzíteni.

Kiegészítő kérdés gyanánt, de nem mellékesen merül fel, hogy a kirendelt személynek van-e jogorvoslati jogosultsága a kirendelés ellen. Másképpen: az inkriminált személy kötelezhető-e arra, hogy a házkutatáson jelen nem levő érintett érdekeit védje vagy képviselje?

A fenti kérdések megválaszolásához a Be. úgynevezett működési alapelveinek egyikéből kell kiindulni,¹³ valamint a nyomozás során igénybe vehető jogorvoslati lehetőségeket célszerű számba venni.¹⁴

Az alapvető rendelkezések körében a Be. 3. § (3) bekezdése elvi éllel kimondja, hogy a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság határozatai, valamint az ügyész és a nyomozó hatóság intézkedései ellen, illetve a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság intézkedésének elmulasztása miatt – e törvényben meghatározottak szerint – jogorvoslatnak van helye. A 195. § (1) bekezdése – Jogorvoslat a nyomozás során – címszó alatt pedig úgy rendelkezik, hogy akire nézve az ügyész vagy a nyomozó hatóság határozata közvetlen rendelkezést tartalmaz – ha e törvény kivételt nem tesz –, a határozat ellen a közléstől számított nyolc napon belül panasszal élhet. Végül a Be. 196. § (1) bekezdése alapján, akinek az ügyész vagy a nyomozó hatóság intézkedése vagy intézkedésének elmulasztása a jogait vagy érdekeit közvetlenül sérti, az a tudomásszerzéstől számított nyolc napon belül panasszal élhet.

A Be. hivatkozott rendelkezéseit figyelembe véve, az érintett érdekeinek védelmére kirendelt személynek a kirendelés ellen panaszjoga van abban az esetben is, ha a kirendelést határozati formában közölték, és akkor is, ha a kirendelést nem foglalták határozatba.

¹² A Be. 149. §-ához fűzött miniszteri indokolás [CompLex jogtár (Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2014).

¹³ Be. I. Fejezet (Alapvető rendelkezések) 3. § (Jog a bírósági eljáráshoz és a jogorvoslati jog).

¹⁴ Be. IX. Fejezet (A nyomozás) IV. Cím (Jogorvoslat a nyomozás során) 195–199. §.

Megjegyezni kívánom, hogy amennyiben az inkriminált személy a kirendelés ellen kifogást emel, ab ovo kérdéses, hogy megfelel-e a Be. 149. § (5) bekezdésében foglalt feltételeknek. Nevezetesen: a kirendelés ellen hevesen tiltakozó személy, vajon alkalmas-e arra, hogy a házkutatással érintett érdekeit megfelelően védje? Azt gondolom, hogy nem alkalmas, és ennek az alkalmatlanságnak már a kirendelést megelőző, a nyomozó hatóság tagja által történő kikérdezéskor ki kell derülnie. (Ez esetben viszont, a további felesleges procedúrát elkerülendő, eleve nem szabad kirendelni.)

Végezetül, meglátásom szerint, a kérdéses személy nem kötelezhető arra, hogy a házkutatáson jelen nem levő érintett érdekeit védje vagy képviselje. Egyfelől, a józan ész követelménye is azt diktálja, hogy az érintett érdekeinek védelméről ódzkodó személy kirendelése okafogyott legyen, másfelől pedig – pozitív kiterjesztéssel – alapul lehet venni a Be. hatósági tanúval kapcsolatos rendelkezéseit. A Be. 183. § (3) bekezdése ugyanis kimondja, hogy a hatósági tanúnkénti közreműködésre senki nem kötelezhető. Miért lenne ez másképpen az érintett érdekeinek védelmére kirendelt személy esetében?

3.3. Ha a házkutatás helyszínén a nyomozó hatóság tagjain kívül senki nincs jelen

Mi a teendő akkor, ha az érintett érdekeinek védelmére alkalmas személyt a házkutatás helyszínén vagy annak környékén nem sikerül előkeríteni, ellenben a kényszerintézkedést el kell végezni, mert a késedelmes végrehajtás a nyomozás érdekeit (és végső soron a büntetőeljárást eredményes befejezését) sérti vagy veszélyezteti? Másképpen fogalmazva: megtartható-e a házkutatás abban az esetben, ha annak helyszínén a nyomozó hatóság tagjain kívül senki nincs, vagy csak a nyomozó hatóság tagjai és a hatósági tanú vannak jelen?

A Be. 149. § (5) bekezdése az érintett érdekeinek védelmére történő személy kirendelésével kapcsolatosan a „kell” kifejezést használja. A Be. a továbbiakban arról in concreto már nem rendelkezik, hogy megtartható-e a házkutatás akkor, amikor ilyen személyt – bármely okból kifolyólag – nem lehet kirendelni. Természetesen a „kell” kifejezésből akár egyenesen következtethetnénk arra, hogy amennyiben a házkutatáson az érintett vagy annak képviselőjében más személy nincs jelen, akkor a kényszerintézkedés törvénytelen, de úgy vélem, megnyugtatóbb lenne, ha ezt a kitételezt a Be. előírná.

Megjegyezni kívánom, hogy a már hivatkozott Be. kommentár alapján az érintett *„személynek a kirendelése soha nem mellőzhető”* és *„ha a házkutatáson sem az érintett, sem annak képviselőjében más személy (ideértve a kirendelt személyt is) nincs jelen, a házkutatás törvénytelen”*.

Megjegyzem azt is, hogy a már ugyancsak hivatkozott (miniszteri) indoklás és a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet sem foglalkozik e témával. (Végül szó szerint jelzem: az indoklás és a kommentár korántsem autentikus jogszabály-értelmezés.)

Felteszem tehát a kérdést: valóban törvénytelen az a házkutatás, ahol az érintett, illetőleg a védője, képviselője vagy megbízott hozzátartozója, avagy az érdekeinek védelmére kirendelt személy nincs jelen?

A Be. 78. § (4) bekezdése – a bizonyítékok értékelése körében – kimondja, hogy *„nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközökből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett*

meg”. Arról viszont nem rendelkezik a büntetőeljárás-jogi törvény, hogy amennyiben az érintett vagy a képviselője nélkül tartják meg házkutatást, akkor az ott megszerzett (tárgyi) bizonyítási eszköz az érintett eljárási jogainak lényeges korlátozása révén jutott a hatóság birtokába. Azt javaslom, maradjon e kérdés is egyelőre nyitott, különös tekintettel arra, hogy a bizonyíték jogellenes volta távolról sem jelenti azt, hogy az ilyen bizonyíték semmilyen körülmények között nem használható fel (lásd, az úgynevezett helyre hozható jogellenesség eseteit).¹⁵ Összegezve: inkább egy helyrehozható jogellenességet eredményező, mintsem egy késedelmes vagy elmaradt, és ebből eredően eredménytelen házkutatás.

3.4. A hatósági tanúról

A hatósági tanúval kapcsolatosan újabb kérdés merül fel: figyelemmel a Be. 159. § (5) bekezdésében foglaltakra, a hatósági tanú képviselheti-e a házkutatással érintettet, vajon megfelel-e a hivatkozott rendelkezésben foglalt kritériumoknak?

A kérdésre a rövid válasz: nem, a hatósági tanú nem képviselheti az érintettet, ugyanis nem az a feladata. A hatósági tanú alkalmazása egyfajta eljárásjogi garancia, igazolja annak a nyomozási cselekménynek (esetünkben a házkutatásnak) a jogszabályoknak megfelelő lefolyását és eredményét, amelynél jelen volt.¹⁶ Részletesebben: a hatósági tanú *„igazolja, hogy a nyomozási cselekmény végrehajtása valóban úgy történt és azzal az eredménnyel járt, ahogy azt a jegyzőkönyv tartalmazza. A hatósági tanú közreműködése akkor kap különösen értelmet, ha valaki utólag vitatja a jegyzőkönyvben szereplőket, ilyenkor a bíróság a hatósági tanút kihallgatja.”*¹⁷ Az érintett érdekeinek védelmére kirendelt személy soha nem lehet azonos a hatósági tanúval.

4. Összegzés

Befejezés gyanánt szeretném összegezni az eddig leírtakat:

- a házkutatást lehetőleg az érintett jelenlétében kell elvégezni;
- ha a házkutatáson az érintett, illetőleg a védője, képviselője vagy megbízott hozzátartozója nincs jelen, az érintett érdekeinek védelmére olyan személyt kell kirendelni, akiről alaposan feltehető, hogy a házkutatással érintett érdekeit megfelelően védi;
- az érintett érdekeinek védelmére kirendelt személy lehet az érintett szomszédjá, munkatársa, barátja, ismerőse, amennyiben a Be. 149. § (5) bekezdésében írt kritériumoknak megfelel;
- a kérdéses személy nem lehet az érintett haragosa, rosszakarója, ellensége, kiváltképpen nem lehet az adott bűnüggyel összefüggésben ellenérdekű fél, az eljáró ügyész, a nyomozó hatóság tagja, alkalmazottja vagy a felsoroltak hozzátartozója, valamint a hatósági tanú;
- a kérdéses személyt az eljáró hatóság tagja rendeli ki;
- a kirendelést célszerű a házkutatásról készített jegyzőkönyvben rögzíteni (tehát nem szükséges határozatot hozni);
- a kérdéses személy nem kötelezhető arra, hogy az érintett személy érdekeit védje, vagyis a kirendelésnek magát alávéssze (ez a kirendelés ellen fogalmilag nem kizárt panaszjogot okafogyottá teszi);

¹⁵ Forrás: a Be. 78. §-ához fűzött kommentár.

¹⁶ Lásd, a Be. 183. § (3) bekezdésének rendelkezéseit!

¹⁷ Forrás: a Be. 183. §-ához fűzött kommentár.

- az a házkutatás, ahol az érintett, illetőleg védője, képviselője vagy megbízott hozzátartozója, avagy az érdekeinek védelmére kirendelt személy nincs jelen, nem feltétlenül törvénysértő.

Dr. Cseh Eszter¹⁸

A kapcsolati (vagy családon belüli) erőszak – Interjú Tóth Györgyivel, a NANE elnökével¹⁹

A kapcsolati erőszak tényállását (Btk. 212/A. §) az egyes büntető tárgyú törvények módosításáról szóló 2013. évi LXXVII. törvény – 2013. június 31-i hatállyal – iktatta a Btk. rendszerébe.

A kapcsolati erőszak alapesetét [Btk. 212/A. § (1) bekezdése] az követi el, „*aki gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja sérelmére rendszeresen*

a) az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít,

b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javakat von el és ezzel a sértettet súlyos nélkülözésnek teszi ki, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg.” A bűncselekmény vétség, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A minősített eseteket [Btk. 212/A. § (2) bekezdése] az valósítja meg, „*aki az (1) bekezdésben meghatározott személy sérelmére rendszeresen követ el*

a) a 164. § (2) bekezdése szerinti testi sértést vagy a 227. § (2) bekezdése szerinti becsületsértést,

b) a 164. § (3) és (4) bekezdése szerinti testi sértést, a 194. § (1) bekezdése szerinti személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést.” A minősített esetek büntetettnek minősülnek, és az a) pont esetében három évig, a b) pont esetében egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendők.

A kapcsolati erőszak elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van [Btk. 212/A. § (3) bekezdése], valamint az alapestben meghatározott bűncselekmény csak magánindítványra büntetendő [212/A. § (4) bekezdése].

Hogyan látja a hazai helyzetet 2013-ban a NANE elnöke? – Interjú Tóth Györgyivel

2013. november 10-én sikerült a Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület (NANE)²⁰ vezetőjével, Tóth Györgyivel mintegy kétórás interjút készítenem, amelynek során még inkább rávilágított sok, a dolgozatom korábbi fejezeteiben már mélyen vagy kevésbé mélyen érintett problémára, felvázolta a 2013 év végén fennálló helyzetet és a tervezett új intézkedéseket, cselekvési programokat.

Tóth Györgyi 1998-ban csatlakozott önkéntesként az Egyesülethez, jelenleg elnökként leginkább az Egyesület képviselőjét látja el, önkénteseket oktat, konferen-

¹⁸ A szerző rendőr főhadnagy, a Pécsi Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály Életvédelmi Alosztályának vizsgálója, Egyesületünk rendes tagja. Dr. Cseh Eszter az idén júniusban jeles eredménnyel végzett a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán.

¹⁹ Az interjú részét képezi a szerző Áldozatvédelem. A szexuális erőszak kriminológiája – itthon és Angliában – egy vizsgálati színtől a című diplomamunkájának. Lapunk hasábjain a szerkesztett és kiegészített változat olvasható.

²⁰ <http://www.nane.hu/> (a NANE honlapja).

ciákat szervez. Elmagyarázta, hogy három országos segélyhívó üzemeltetésében működnek közre.

A Stratégiai Pereskedési Program segélyvonalának, valamint a bántalmazott nők és a szexuális erőszakot szenvedett nők segélyvonalának („KERET” segélyvonal) üzemeltetésén túl, részletesen mesélt egy új segélyhívóról, amelyet a Vodafone mobilszolgáltatóval tesztelnek.

A Vodafone a Nők Biztonságáért Program 2012-ben indult hazánkban. Angliában már több éve sikeresen működteti az állam, hazánkban is pont ezt szeretnék elérni, mivel hosszú távon sem az Egyesület, sem a Vodafone nem fogja finanszírozni. A programban jelenleg 30 segélyhívó készüléket osztottak ki azon potenciális áldozatok között, akik a NANE felvételi interjújának megfelelték.

A készüléken, amely mobiltelefonos technológián alapuló GPS, segélyhívó gomb megnyomásával jelezhetik a nők, ha úgy érzik, rendőri segítségre van szükségük. Hívásuk egy diszpécserközpontba fut be, a hívásindítással egy időben hangrögzítésbe is kezd a készülék, a nő tud kommunikálni a diszpécserrel is, aki a rendőrségnek továbbítja a riasztást. A NANE koordinálja tehát a programot, a diszpécseri háttérrel a TopCop Security biztosítja a BRFK-val együttműködésben.

Tóth Györgyi beszámolt arról, mennyire fontos a rendőrök ez irányú tréningezése, ugyanis egy-egy bejelentést követően ők tájékoztathatják a nőket a segélyhívó igénylésének lehetőségéről, majd a NANE kockázati értékelést készít arról, alkalmas-e az adott személy programban való részvételre. Ezután kaphatják meg a segélyhívót. A kockázati értékelés olyan viselkedésmintákat szűr, melyek arra utalnak, hogy a bántalmazott nő ellen nagy esélye van erőszakos cselekménynek.

Tóth Györgyi tapasztalatai szerint, nem ritka, hogy 10–20 évvel a válás után is a bántalmazóval él a nő, kényszerből, mert nem tud elköltözni, és a párkapcsolati erőszaknál az is gyakori, hogy a nő visszafogadja a bántalmazót, majd minden kezdődik előlről. Hozzátette, hogy átlagosan harminc alkalommal bántalmaznak egy nőt, mire segítséget kér.

A szakember elmondta, hogy Angliában direkt úgy tervezték meg a készüléket, hogy egy régi mobiltelefonra hasonlítson. Nálunk semmire nem hasonlít, így könnyen dekonspirálódhat a potenciális áldozat, ha a lakásban felfedezi a bántalmazót. Éppen ezért, az is kritérium a „felvételinél”, hogy a bántalmazótól külön éljen a nő, vagy legalábbis a kellő lépéseket tegye ehhez. (Tóth Györgyi szerint, ezért lesz még nagyobb fenyegetettségnek kitéve, mert a különköltözést nem tudja egyik bántalmazó sem elviselni.) „Ez a készülék is csak addig jó, amíg a megfelelő rendőri reakciót váltja ki”.

A következő fél évben a Vodafone legyárt egy mobiltelefonra hasonlító készüléket, amely szintén tesztelésre kerül az új rendőrségi ügyeleti rendszerrel. Ezután kell kérni majd a Kormánytól, hogy a rendszert államilag „honosítsa”.

A NANE vezetője elmondta, hogy Angliában – ahol decentralizált, megyei szintű a rendőrség szerveződése – a program koordinátora próbálja megyénként meggyőzni a vezetőket az eszköz alkalmazásának hasznosságáról. Érvelésének egyik alapja, hogy egyetlen egy emberölési ügy nyomozása a bírósági főszakaszig, tehát az ítélethozatalig, egy millió fontba kerül, ennyi pénzből egy megyében 1 évig lehet működtetni a segélyhívó telefont. (Nem beszélve az emberi életéről, amelynek értéke pénzben nem kifejezhető.)

A fenti program kapcsán került szóba az is, hogy míg Nyugat-Európában az érdek- és jogérvényesítés összefonódik a szociális intézményekkel, addig hazánkban a kettő teljesen elkülönül. A szociális hálózat, intézmények ugyanis az állami támogatástól függenek, ezért nem valósul meg ezen intézményekben érdekérvényesítés, csupán a „rendszerhibák feltakarítása” zajlik. A családsegítő és egyéb intézmények

állami engedélykötelesek, a kötelező önkormányzati feladatok ellátásában érdekeltek, abban éppen ezért kevésbé, hogy felhívják a problémákra a figyelmet, mint ahogy azt például teszi a NANE.

Tóth Györgyi szerint, a másik fő problémakör, hogy gyakran a rendőrségi objektum-örökön sem jutnak át a bántalmazott nők, mert elirányítják látteleletért. Sok nő azonban nem tudja kifizetni a 3.500,- Ft-ot, a rendőrségen pedig nem kap tájékoztatást, hogy a leletet nem kell kikérni (megteszi a rendőrség) és akkor fizetni sem kell érte.

Az orvosokkal kapcsolatban általában az a kritika fogalmazódik meg a segélyvonalon, hogy egy-egy súlyosabb sérülést 8 napon belül gyógyulónak ítélnék. Az orvosok szintén igen ritkán adnak felvilágosítást a láttelelet ingyenes megszerzésének lehetőségéről a büntetőeljárásban, így gyakorlatilag elveszik a reményt az áldozatoktól, akiktől a rendőrség bizonyítékként látteleletet követel, aminek a díját azonban az áldozatok gyakran nem tudják kifizetni. Igen gyakori, hogy az orvos ahelyett, hogy felvilágosítást adna az áldozatoknak a bántalmazás következményeivel és a rendelkezésre álló segítséggel kapcsolatban, az egyszerűbb utat választja: nyugtatókat, fájdalomcsillapítókat ír fel a bántalmazottaknak, mintegy ragtapasszal fedve el a bajt.

A tanárokkal kapcsolatban azt tapasztalják a NANE-nél, hogy – talán a képzésük vagy az eszközeik hiányosságaiból kifolyólag – elég ritkán tesznek hatékony lépéseket, ha egy olyan gyerek jár az osztályukba, aki otthon bántalmazás szemtanúja, vagy maga is fizikai erőszak áldozata. Ritka az iskolák és a szociális szféra szereplőinek együttműködése a témában.

Gyakori továbbá, hogy a jogalkalmazók nem veszik figyelembe a bántalmazás tendenciáját sem: hogy az elszigeteltnek tűnő események valójában egyre súlyosbodó folyamatba illeszkednek, amely során a bántalmazó legtöbbször apró fokozatokban jut el a parancsolgatástól, a megalázáson, majd a könnyű testi sértésen keresztül a súlyos fizikai erőszakig, akár az emberölésig. Káros az olyan rendőri gyakorlat, amelyben valamely kapitányságon az ugyanabból a családból érkező többszöri hívásokat egyre kevésbé veszik komolyan azzal, hogy „*úgyis mindig ugyanaz történik ott*”. A partnerkapcsolati erőszak elkövetői az idő múlásával inkább veszélyesebbé válnak, mint veszélytelenebbé, ezért a visszatérő hívás nagyobb kockázatra utal, és még határozottabb beavatkozást kíván.

Mielőtt végleg kilépnek a bántalmazó kapcsolatból, a partnerkapcsolati erőszak áldozatai átlagosan 6–8 alkalommal próbálják meg elhinni partnerük ígéretét, hogy megváltozik, a bántalmazás abbamarad, és a kapcsolat „*rendeződik*”, erre azonban általában nem kerül sor. Ezért, ha az áldozat visszafogadja partnerét, vagy visszatér hozzá, nem jelenti azt, hogy az erőszaknak vége, és még kevésbé, hogy a rendőrségnek joga vagy lehetősége lenne úgy dönteni, hogy az adott kapcsolatban az áldozatot nem kell megvédeni a bántalmazástól. Kiemelt jelentőséggel bír, hogy a rendőr beavatkozzon a visszatérően telefonáló és a partnerükkel újra kapcsolatra lépő hívók esetében is.

A bántalmazó és a bántalmazott felismerésének megtanulása és ennek komolyan vétele a gyermekes családok esetében különösen fontos. Rendszeresen előfordul ugyanis, hogy az erőszak áldozata ellen (is) indul eljárás kiskorú veszélyeztetése miatt, mivel az áldozat „*nem védte meg*” a gyermeket attól, hogy az erőszak tanúja, esetleg véletlenszerűen maga is sértettje legyen. Ez gyakorlatilag kétszeres emberi jogi jogsértés: az erőszak áldozata nem kap jogvédelmet, a gyermeket pedig elszakíthatják nem bántalmazó szülőjétől is. Így az ilyen eljárás a többi között a gyermekvédelmi törvény szellemével és betűjével is ellentétes.

Tóth Györgyi hosszasan kifejtette, hogy a vezető beosztású személyek között több a bántalmazó. Az ilyen típusú személyek a beosztottjaikat is terrorizálják. Irányítás-uralkodás. Ezen társadalmi mechanizmus mentén élnek, gondolkodnak a

párkapcsolatban is, csakúgy, mint a pedofil személyek, akik gyermekkel kapcsolatos munkát keresnek.

Fentiekhez kapcsolódva, Tóth Györgyi hangsúlyozta az „*attitűdöt változtató képzés*” fontosságát, ugyanis a sokszor magasabb társadalmi státuszú, gazdag, értelmiségi bántalmazóval szemben a járőr egyszerűen nem mer fellépni alacsonyabb státusza miatt. Ebben az is közrejátszik az ilyen küldésre kikerkező közrendvédelmi járőrök elmondásai alapján, hogy félnek attól, őket fogják feljelenteni (ezzel gyakran fenyegetik is őket a befolyásos személyek) és parancsnokaik sem állnak majd ki értük egy esetleges eljárásban. Az ilyen magas státuszú bántalmazók szétmanipulálják a rendszert: gyámot, bírót, rendőrt.

Ezen kívül, az áldozati elmondások alapján az is gyakori, hogy a bántalmazás körülményei eufemizálva kerülnek leírásra, az egyirányú verést kölcsönösnek állítják be, gyakran szerepel „*összeszólalkozás*” a rendőrségi jegyzőkönyvekben, „*családi balhének*” titulálva próbálják eltussolni az ügyet és az ilyen jegyzőkönyv kerül be az eljárási spirálba, amely alapján nyilván megszüntetéssel zárul sok ilyen eset.

Hihetetlenül gyakori, hogy az áldozat környezete altatja el az aggályokat, csak hogy megmaradjon a kapcsolat. Barátok, ismerősök legyintenek a halálos fenyegetésre, hogy bizonyára valamiért felmérgette a párját, és az áldozat is azt kezdi érezni, hogy ő a túlérzékeny.

A „*rendszerhiba*” további eleme a bíróságok hozzáállása a távoltartás elrendeléséhez, illetve meghosszabbításához. Míg Ausztriában minden ilyen esetben elrendeli, majd meghosszabbítja a távoltartást a bíróság, addig nálunk mind az elrendelés, mind a hosszabbítás nagyon ritka, nem is beszélve a megelőző távoltartásról, ami szintén nem tölti be funkcióját.

Tóth Györgyi részletesen elmondta, hogy miképpen történik az általuk működtetett segélyhívók ügyeletes önkénteseinek képzése, a majdnem 1 éves betanulási időszak. Elmondta továbbá, hogy ha befut egy hívás, az ügyeletes egy „*feltárással*” kezdi, amelynek lényege a szituáció megismerése, majd az értelmezést a tájékoztatás követi, amelynek része a jogi felvilágosítás.

„*Aggasztó, hogy vannak olyan kétségbeesett telefonálók, akik elmondják, hogy milyen jogi és egyéb lépéseket tettek a bántalmazó partnerükkel szemben, és valóban mindent megpróbáltak, de az említett rendszerhiba miatt nem kaptak segítséget. Ezen kell változtatni, ez a feladat 2014-re és az elkövetkező évekre.*”

Dr. Kovács Gyula

Nyomozás a gyakorlatban – A kezdeti lépésektől a nyomozás tervezéséig és szervezéséig²¹

1. BEVEZETÉS

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Megtiszteltetés számomra, hogy itt lehetek és megoszthatom Önökkel azt a kevés ismeretanyagot, amely a gyakorlati nyomozással kapcsolatosan a birtokomban van. Ez a beköszöntő mondat nem üres szóvirágokból áll és nem is szerénykedő gesztus. Higgyék el, ahogy teltek-múltak a bűnüldözéssel és az oktatással eltöltött évek, sőt évtizedek, egyre inkább rádöbbenem arra, hogy mennyi mindent nem tudok még...

A nyomozásról fogok beszélni, mégpedig a nyomozás kezdeti szakaszáról, vagyis a bűncselekmény gyanújáról történő tudomásra jutástól egészen a nyomozás tervezéséig és szervezéséig tartó folyamatról, de ezt – gondolom – az előadás témájából nagyjából már sejtették.

A bevezetést követően azt firtatom majd, hogy *kik azok, akik nyomoznak és mi a feladatuk*, sőt szót ejtek majd magának a nyomozásnak a feladatáról is. (Már most el lehet rajta töprengeni.)

A *kezdeti lépések* címszó alatt lényegében a bűncselekmény tudomásra jutásának forrásaival és módjaival, az úgynevezett minősítéssel, a hatásköri és illetékességi kérdésekkel, valamint az elsődleges intézkedésekkel és a halasztást nem tűrő (halaszthatatlan) nyomozási cselekményekkel foglalkozom.

Az előadás negyedik nagyobb egysége a *bizonyítás tárgya* főcímet viseli. E részben a bizonyítás tárgya mellett az általános törvényi tényállási elemek és a kriminalisztikai alapkérdések kapcsolatát is boncolgatom, valamint beszélek olyan tényállási elemekről, amelyek nincsenek, aztán mégiscsak vannak. (Látom, a hallgatóságból néhányan összevonták a szemöldöküket.)

Végül a lopás nyomozása a gyakorlatban címszó alatt, egy történeti tényállás ismeretében megteesszük az utat a kezdeti lépésektől egészen a nyomozás tervezéséig és szervezéséig. (Bízom benne, hogy eljutunk odáig!)²²

Az előadást bemutatóprogram fogja kísérni, helyenként alátámasztva, helyenként pedig kiegészítve a mondanivalómat. Azt gondolom, hogy a tisztelt hallgatóságnak felesleges a diasorokat lemásolnia, mivel az anyagot elektronikus formátumban a rendelkezésükre bocsátom. Amennyiben bárkiben kérdés merül fel az elhangzottakkal kapcsolatosan, az ne fogja vissza magát: kérdezzenek bátran!

²¹ A Károli Gáspár Református Egyetem TDK konferenciáján 2014. május 6-án elhangzott előadás szerkesztett és lapalji lábjegyzetekkel kiegészített változata.

²² A lopás gyakorlati nyomozása rész – interaktivitása miatt – a szerkesztett változatban értelemszerűen nem szerepel.

2. KIK NYOMOZNAK ÉS MI A FELADATUK?

Kik nyomoznak és mi a feladatuk? Röviden: a nyomozás a nyomozó hatóságok, pontosabban a nyomozó hatóságok tagjainak a feladata.

2.1. A nyomozó hatóságok

A *nyomozó hatóságokról* a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: *Be.*) IV. fejezete²³ rendelkezik, de mint azt a büntetőeljárás-jogban jártasabb hallgatók már tapasztalhatták, az eljárási törvényben elszórtan máshol is találhatunk a nyomozó hatóságokra vonatkozó szabályokat.

*Az általános nyomozó hatóság a rendőrség.*²⁴

Nyomozó hatóság a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, amelynek feladata az eljárási törvényben meghatározott bűncselekmények nyomozása.²⁵

Nyomozó hatóság a külföldön lévő magyar kereskedelmi hajó vagy polgári légi jármű parancsnoka, akinek a hatáskörébe tartozik a szóban forgó hajón vagy légi járművön magyar állampolgár vagy bárki által elkövetett bűncselekmény nyomozása.²⁶ [A *Be.* 36. § (4) bekezdése szabatosabban úgy fogalmaz, hogy a kérdéses hajó vagy légi jármű parancsnoka jogosult a nyomozó hatóságra vonatkozó rendelkezések alkalmazására.]

Nyomozó hatóság a katonai ügyész, aki a katonai büntetőeljárásban²⁷ az ügyész feladatait látja el. A katonai ügyész a vádemelés feltételeinek megállapítása végett maga végez nyomozást, vagy nyomozást végeztet.²⁸

Végezetül *nyomozó hatóság az úgynevezett katonai nyomozó hatóság*, amely nem más, mint az illetékes parancsok (vezető), aki abban az esetben jár el, ha a katonai büntetőeljárásban a nyomozást nem a katonai ügyész végzi.²⁹

Az elmondottak alapján okkal-joggal merül fel a kérdés: *nyomozó hatóság-e az ügyész? A válasz: főszabály szerint nem az.* Az ügyész a közvádló, aki – egyéb tevékenysége mellett – a vádemelés feltételeinek megállapítása végett nyomozást végeztet vagy nyomoz.³⁰ Igaz ez akkor is, ha a katonai büntetőeljárásban a katonai ügyész, valamint a legfőbb ügyész által a katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyész maga végez nyomozást, illetve akkor is, ha az eljárási törvényben meghatározott bűncselekmények miatt a nyomozás kizárólagosan az ügyész hatáskörébe tartozik.³¹

Megjegyezni kívánom, hogy a 2003. június 30-ig hatályban volt *Be.*³² 16. § (2) bekezdése a rendőrséget és az ügyészt általános nyomozó hatóságként nevesítette, miközben az ügyész büntetőügyben eljáró hatóságként külön alcímbe is szerepelt.³³ Ez a kettős jogállás akkoriban okozott némi terminológiai zavart.

Rendőrségi berkekben (egy kicsit szűkítsük a kört) *szokás különbséget tenni nyomozó hatóság és nyomozó szerv között.* Nyomozó hatóság például a rendőrkapitányság, a nyomozó szerv pedig a rendőrkapitányság egyik szervezeti egysége, mondjuk, a Kecskeméti Rendőrkapitányság (nyomozó hatóság) Vizsgálati Osztálya

²³ *Be.* 35–41. §.

²⁴ *Be.* 36. § (1) bekezdése.

²⁵ *Be.* 36. § (2) bekezdése.

²⁶ *Be.* 36. § (4) bekezdése; a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: *Btk.*) 3. § (1) bekezdés b) pontja és (2) bekezdése.

²⁷ *Be.* XXII. Fejezet (A katonai büntetőeljárás) 469–492. §.

²⁸ *Be.* 374. § (1) bekezdése.

²⁹ *Be.* 477. § (1) bekezdése.

³⁰ *Be.* 28. § (1) bekezdés első mondata és (3) bekezdése.

³¹ *Be.* 29. §.

³² A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény (a továbbiakban: régi *Be.*).

³³ Régi *Be.* 17–19. §.

(nyomozó szerv). A minden emberi képzeletet felülmúlóan hosszú című 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet³⁴ 3. § b) pontja szerint, *nyomozó szerv: a nyomozó hatóságnak az a szervezeti egysége, amelyik külön jogszabályokban meghatározott hatásköri és illetékességi szabályok alapján nyomozást végez*. (Remélem, így már mindenkinek minden világos!)

2.2. A nyomozó hatóságok feladata

A Be. 35. §-át megelőző alcím *a nyomozó hatóság feladata* elnevezést viseli. Ne gondolja azonban senki, hogy a hivatkozott szakaszból túl sokat megtudhat e témáról. A 35. § (1) bekezdése ugyanis arról szól, hogy a nyomozóhatóság a nyomozást az ügyész rendelkezése alapján vagy önállóan végzi. A (2) bekezdésből pedig az derül ki, hogy a nyomozó hatóság in concreto mikor végez önállóan nyomozást vagy egyes nyomozási cselekményeket.

Annyi persze – a manapság divatos kifejezéssel élve – ájtjon a kérdéses szakaszból, hogy a nyomozó hatóság nyomoz... Felmerül a kérdés: *a nyomozás lenne tehát a nyomozó hatóság feladata? A válasz:* lényegében vagy szűkebb értelemben véve *igen*.

A nyomozó hatóságnak kötelessége, hogy az eljárási törvényben megállapított feltételek esetén a büntetőeljárást megindítsa, illetőleg az eljárást lefolytassa. (Csak emlékeztetőül: főszabály szerint a nyomozás a büntetőeljárás kezdeti szakasza.)³⁵

Vajon melyek ezek a *törvényben meghatározott, a büntetőeljárás megindítását megalapozó feltételek*? Itt és most csak a két legfontosabb feltételt említeném meg: az egyik a bűncselekmény gyanúja, illetve a természetes személyt terhelő megalapozott gyanú (ezek pozitív feltételek), a másik az úgynevezett eljárási akadályok hiánya (ez pedig negatív feltétel).

Megjegyezni kívánom, hogy ezek – a nyomozó hatóság feladatával kapcsolatos – szabályok, furmányos módon a Be. első fejezetében, az alapvető rendelkezések³⁶ körében található meg, és a hivatalból való eljárás, a büntetőeljárás megindítása, valamint a büntetőeljárás akadályai alapelveként ismeretesek.³⁷ (Lám csak, mire jók az alapelvek!)

2.3. A nyomozás feladata

Eljutottunk odáig, hogy a nyomozó hatóság feladata (inkább alapvető vagy fő feladata) a nyomozás. Ez eddig rendben van, de vajon mi lehet a nyomozás feladata?

A nyomozás feladatáról a Be. expressis verbis nem rendelkezik (ilyen elnevezésű alcím nincs). A nyomozással foglalkozó IX. Fejezet³⁸ I. Címében³⁹ a 164. § (2) bekezdése⁴⁰ viszont kimondja, hogy *a nyomozás során fel kell deríteni a bűncselekményt, az elkövető személyét, fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket*. Nos, a lényegét tekintve, ez a nyomozás feladata. Felmerülhet (és a nyomozás során fel is merül) a kérdés: *a tényállást milyen mértékben kell felderíteni?* Másképpen: meddig kell nyomozni? A hivatkozott törvényhely második mondata szerint, *olyan mértékben, hogy a vádló dönthesse arról, vádat emel-e*.

³⁴ A belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól (Nyer.).

³⁵ Vesd össze a Be. 164. § (1) bekezdésével!

³⁶ Be. 1–11. §.

³⁷ Be. 6. §.

³⁸ Be. 164–215. § (A nyomozás).

³⁹ Be. 164–169. § (Általános rendelkezések).

⁴⁰ Alapvető rendelkezés.

Jelzem, hogy adós maradtam a nyomozás fogalmával. Nos, ez nem véletlen. Oka egyfelől az, hogy a nyomozásnak a szakirodalomban számos, egymással rokon, de bizonyos részleteiben mégiscsak eltérő meghatározása van, az egysorostól egészen az ötsoros definícióig. Másfelől pedig jómagam nem kedvelem ezeket a bonyolult, esetenként megjegyezhetetlen és nehezen értelmezhető meghatározásokat. Persze, valamiféle terminus technicust illene összehozni.

A legegyszerűbb megfogalmazásban *a nyomozás az a hatósági eljárás, amellyel egy adott bűnügyben nyomoznak.*⁴¹ (Nota bene: aki nyomoz, az a nyomozó, a nyomozó pedig a nyomozó hatóság tagja.) Más megfogalmazásban *a nyomozás jogilag széles körben szabályozott, gyakorlati, és a bűnügyileg releváns cselekmények lezajlásának mikéntjét rekonstruáló tevékenység.*⁴² Ennél hosszabb definíciót nem vagyok hajlandó kipróbálni magamból.

2.4. A kétféle modell: a személytől az ügyig és az ügytől a személyig folytatott nyomozás

A nyomozás során tehát fel kell deríteni a bűncselekményt, az elkövető személyét, fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket.

E meghatározáshoz köthető a személytől az ügyig, illetve az ügytől a személyig folytatott nyomozás modellje, amely a vizsgálati és a nyomozási szakasz eltérő specialitásait is jól példázza.

Tekintsük át vázlatosan e két modellt!

2.4.1. A személytől az ügyig folytatott nyomozás

Az első, a vizsgálati szakaszra jellemző személytől az ügyig folytatott nyomozás modelljének kezdeti fázisai a következők:

1. bűncselekmény gyanúja, amely meghatározott személyre vonatkoztatható (megalapozott gyanú);
2. a bűncselekmény gyanújára vonatkozó információk ellenőrzése;
3. az ellenőrzés eredményének megfelelő intézkedések fogantatása:
 - a) a bűncselekmény gyanújának elvetése,
 - b) a nyomozás elrendelése (a büntetőeljárás megindítása),
 - c) az információk további ellenőrzése.

A nyomozás elrendelése esetén a gyanúsítottra vonatkozó információk beszerzését követően a nyomozást a vizsgálati szakaszra jellemző különbségek figyelembevételével kell tervezni és szervezni.

2.4.2. Az ügytől a személyig folytatott nyomozás

A második, a nyomozási szakaszra jellemző ügytől a személyig folytatott nyomozás modellje:

1. bűncselekmény gyanúja, amely meghatározott személyhez nem köthető (ez az úgynevezett ismeretlen tetteses ügy);
2. a bűncselekmény gyanújára vonatkozó információk ellenőrzése;
3. az ellenőrzés eredményének megfelelő intézkedések fogantatása:
 - a) a bűncselekmény gyanújának elvetése,
 - b) a nyomozás elrendelése (a büntetőeljárás megindítása),

⁴¹ Juhász–Szóke–O. Nagy–Kovalovszky (szerk): Magyar értelmező kéziszótár, 1022. oldal (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978).

⁴² Vesd össze Bócz Endre (szerk): Kriminológia 1. kötet, 89–102. oldal (BM Kiadó Budapest, 2004).

c) az információk további ellenőrzése.

A nyomozás elrendelése esetén a nyomozás fő feladata az ismeretlen elkövető kilétének a megállapítása. A nyomozást ki kell terjeszteni a hasonló olyan ügyekre, amelyek elkövetője az alapügy elkövetőjével azonos lehet (ügynevezett sorozatösszehozás), majd a tervet a nyomozási szakasz specifikumainak megfelelően kell elkészíteni.

Amennyiben az elkövetőt (vagy elkövetőket) a nyomozás során felderítették (meghatározott személyre vonatkoztatható a megalapozott gyanú), a nyomozást a vizsgálati szakaszra jellemző különbségek figyelembevételével kell tervezni és szervezni (a személytől az ügyig folytatott nyomozás modellje).⁴³

3. A KEZDETI LÉPÉSEK

A kezdeti lépések címszó alatt lényegében a bűncselekmény tudomásra jutásának forrásaival és módjaival, az ügynevezett minősítéssel, a hatásköri és illetékességi kérdésekkel, valamint az elsődleges intézkedésekkel és a halasztást nem tűrő (halaszthatatlan) nyomozási cselekményekkel foglalkozom.

3.1. A tudomásra jutás forrásai és módjai (tudomásszerzés a bűncselekmény gyanújáról)

Ahhoz, hogy a büntetőeljárás a nyomozás elrendelésével vagy a nyomozás elrendelése nélkül egy reálaktussal meginduljon, a nyomozó hatóságnak valamilyen úton-módon tudomást kell szereznie a bűncselekmény gyanújáról, illetve a személyre vonatkoztatott megalapozott gyanúról.

A bűncselekmény gyanújáról történő tudomásszerzéssel összefüggésben szokás megkülönböztetni a tudomásra jutás forrásait, valamint a tudomásra jutás módját. Az előbbinél azt vizsgáljuk, hogy kitől, ez utóbbinál pedig azt, hogy miképpen jutott a tudomásunkra a bűnügyileg releváns információ.

3.1.1. A tudomásra jutás forrásai

A bűncselekmény (megalapozott) gyanújáról általában a sértett természetes vagy nem természetes személy (a továbbiakban sértett) feljelentése vagy bejelentése (a továbbiakban együtt feljelentés) alapján szerezhetünk tudomást. A sértett feljelentésén túlmenően az értesülés forrásainak számtalan formája lehet. Például:

- a magánindítvány előterjesztésére jogosult feljelentése,
- nem sértett természetes vagy nem természetes személy feljelentése,
- más hatóság tagja és hivatalos személy, továbbá külön törvény alapján köztes-tület feljelentése,⁴⁴
- az elkövető önfeljelentése,
- tettenérés,
- a nyomozó hatóság észlelése (saját észlelés),
- valamely (más) ügy nyomozása alkalmával,
- titkos információgyűjtés⁴⁵ vagy bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés során.⁴⁶

⁴³ Dr. Kovács Gyula: A büntetőeljárás bizonyítás a bűnügyi vizsgálati (nyomozó) munka tükrében, 60–66. oldal (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003).

⁴⁴ Be. 171. § (2) bekezdése.

⁴⁵ A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) VII. fejezete (63–75. §).

⁴⁶ Be. 200–206/A. §.

3.1.2. A tudomásra jutás módjai

A bűncselekmény miatt feljelentést általában véve az ügyésznél vagy a nyomozó hatóságnál írásban, szóban, távbeszélőn vagy más technikai eszköz igénybe vételével lehet tenni.

A szóban tett feljelentést utóbb jegyzőkönyvbe vagy jelentésbe (esetleg feljegyzésbe) kell foglalni, és nyomban nyilvántartásba venni. Ugyanez vonatkozik a távbeszélőn vagy más technikai eszközzel [pl. telefax, elektronikus levél (e-mail)] történt feljelentésre is.⁴⁷ A tudomásra jutás módjainak természetesen más csoportosítása is elképzelhető (pl. személyesen és nem személyesen).

A tudomásszerzés lehetőségének és módjának illetően történő elkülönítése és minuciózus felsorolása akár feleslegesnek tűnhet. Megítélésem szerint azonban fontos, másképpen fogalmazva: nem mindegy, hogy például a sértett nyomozó hatóság felé irányuló közlése személyes és szóbeli, vagy pedig a bűncselekmény gyanújáról írásban, postai úton értesíti a nyomozó hatóságot (és sorolhatnám). Úgy vélem, hogy a tudomásszerzés lehetőségeinek és módjainak elkülönítése, valamint a minden apró részletre kiterjedően pontos felsorolásuk nem mellőzhető. Szilárd meggyőződésemmel ugyanis, hogy a forrás (kitől) és a mód (hogyan, milyen úton-módon) különbözősége nagymértékben determinálja a lehetséges elsődleges intézkedéseket és/vagy halasztást nem tűrő nyomozási cselekményeket, ami – végső soron – befolyásolja a nyomozás végkifejletét is.⁴⁸

3.2. A cselekmény helyes büntetőjogi megítélése (a minősítés), valamint a hatáskör és az illetékesség megállapítása

3.2.1. A cselekmény helyes büntetőjogi megítélése (a minősítés)

A cselekmény helyes büntetőjogi megítélése, vagyis a minősítés, a kezdeti lépések előtt, már a kiinduló alaphelyzetben különösen fontos. Nem mindegy ugyanis, hogy a nyomozó hatóság tudomására jutott információ jogsértés-e, ha pedig az, akkor bűncselekmény gyanújának a megállapítására alkalmas-e?

Nem közömbös az sem, hogy amennyiben bűnügyileg releváns a tudomásunkra jutott információ, akkor a kérdéses történeti tényállás a Btk. Különös Részének melyik törvényi tényállásába ütközik, másképpen fogalmazva: milyen bűncselekmény valósult meg?

Miért fontos ezt tudni? Azért, mert csak a pontos minősítés alapján lehet megállapítani a hatáskört és az illetékességet, a konkrét bűncselekmény ismeretében tudjuk meghatározni az elsődleges intézkedéseket, a halasztást nem tűrő (halaszthatatlan) nyomozási cselekményeket és – végső soron – a bizonyítás tárgyát. (A bizonyítás tárgyára a későbbiek folyamán még rátérek.)

Ha tévedünk, annak közép- és hosszútávon beláthatatlan következményei lehetnek. Minél később derül ki, hogy a kezdet kezdetén helytelenül minősítettünk, annál kevesebb esélyünk lesz arra, hogy nyomozás irányát a helyes irányba tereljük. Gondoljunk bele, mi történhet akkor, ha a történeti tényállás alapján rablás gyanúját kellene megállapítanunk, de lopás gyanúja miatt rendeltük el a nyomozást?

⁴⁷ Lásd: Be. 172. § (1) és (4) bekezdését, valamint a Nyer. 102. § (1) bekezdését!

⁴⁸ Dr. Kovács Gyula: A kriminálmotodika elméleti és gyakorlati kérdései, 109–115. oldal (Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó Zrt. Budapest, 2013).

3.2.2. A hatáskör és az illetékesség megállapítása

A tudomásra jutást követően a hatáskör és az illetékesség vizsgálata minden bűncselekmény nyomozása során elsődleges feladat.

A Be. 37. § (1) bekezdése – a nyomozó hatóság hatásköre és illetékessége címszó alatt – elvi élel kimondja, hogy *a nyomozó hatóságok hatáskörét és illetékességét külön jogszabály határozza meg*. Ehhez képest a Be. 36. § (2) bekezdése a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnak – mint nyomozó hatóságnak – a hatáskörébe tartozó bűncselekményeket nevesíti. (Valljuk be: a Be. nem mentes kisebb-nagyobb rendszertani hibáktól.) Megjegyezni kívánom, hogy a rendőrség nyomozó hatóságainak hatáskörét és illetékességét meghatározó külön jogszabály a 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet.

Néhány gondolat a hatáskörökről: *azokat a szabályokat, amelyek az egyes ügyeket a nyomozó hatóságok között azok szintjére tekintettel osztják meg, hatásköri szabályoknak nevezzük*. A hatásköri szabályok – jellemzően a bűncselekmény súlyát alapul véve – azt határozzák meg, hogy egy adott ügyben első fokon helyi, területi vagy központi nyomozó hatóságnak kell-e eljárnia. [A rendőrkapitányság hatáskörébe tartozik a hivatkozott 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet 1–4. mellékletében fel nem sorolt bűncselekmények nyomozása.]⁴⁹

Illetékesség: *azokat a szabályokat, amelyek Magyarország területi beosztásának megfelelően az azonos szinten működő hatóságok közül megjelölik a konkrét ügyben eljáró hatóságot, illetékességi szabályoknak nevezzük*. Az illetékességi szabályok tehát az azonos fokon szervezett, vagyis az azonos hatáskörön belüli ügymegosztást fejezik ki. Másképpen: hányadik emelet (hatáskör) és az adott emeleten melyik ajtó (illetékesség).

A nyomozás lefolytatására – főszabály szerint – az a nyomozó hatóság illetékes, amelynek illetékességi területén a bűncselekményt – sorozat-bűncselekmények esetén a bűncselekmények többségét – elkövették.⁵⁰ Az ügynevezett általános illetékességi szabály mellett további, különös illetékességi okokat sorol fel a BM rendelet 3. § (2)–(3) bekezdése (bővebben lásd ott).

3.3. Az elsődleges intézkedések és a halasztást nem tűrő (halaszthatatlan) nyomozási cselekmények

Az elsődleges intézkedésekkel és a halasztást nem tűrő (halaszthatatlan) nyomozási cselekményekkel kapcsolatosan előjáróban három dolgot szeretnék jelezni:

1. ezeket az intézkedéseket és nyomozási cselekményeket a nyomozás elrendelése előtt foganatosítja a nyomozó hatóság (ezért is elsődlegesek, illetve halaszthatatlanok),
2. a halasztást nem tűrő nyomozási cselekmények eredményeképpen a nyomozás a nyomozás elrendelése nélkül – ügynevezett reálaktussal – megindul,
3. a kérdéses intézkedéseket és nyomozási cselekményeket hatáskör és illetékesség hiányára tekintet nélkül is el kell végezni.

3.3.1. Az elsődleges intézkedések

Az ügynevezett helyszínes (helyszíni szemle-köteles) bűncselekmények esetében – különösen, ha az elkövetés és a tudomásra jutás között relatíve rövid időköz telt el –

⁴⁹ 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet 2. § (5) bekezdése.

⁵⁰ 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet 3. § (1) bekezdése.

ritkán van abban a helyzetben a nyomozó hatóság, hogy például a nyomozás elrendelését három napig latolgassa. (Főszabály szerint, a nyomozás elrendeléséről a tudomásszerzéstől számított három napon belül napon kell határozni, feltéve, ha a feljelentést nem utasítják el, vagy a feljelentés kiegészítésére nincs szükség.)⁵¹

A nyomozó hatóságnak a tudomásra jutást követően az intézkedési kötelezettségei szinte felleltározhatatlanok. Kísérreljük meg ezeket az intézkedési kötelezettségeket áttekinteni:

- a feljelentés nyilvántartásba vétele,
- meggyőződés a feljelentésben foglaltak valószínűségéről,
- a szóban, távbeszélőn vagy más technikai eszközzel tett feljelentés írásba foglalása (jegyzőkönyv, jelentés, esetleg feljegyzés formájában),
- az adatok elemzése és értékelése,
- döntés.

Ezt követően vizsgálat tárgyát képezi, hogy

- a történeti tényállás jogsértésnek minősül-e,
- a történeti tényállás milyen jogsértés megállapítására alkalmas (itt lehet felállítani az elsődleges, úgynevezett minősítési verziókat, de az elhatárolás és a további intézkedések elvégzése érdekében már a kezdet kezdetén elengedhetetlen a legalább hozzávetőlegesen pontos minősítés),
- a büntetőeljárás megindításának van-e akadálya (pl. magánindítvány hiánya),
- szükséges-e halasztást nem tűrő nyomozási cselekmény vagy más elsődleges intézkedés foganatosítása (pl. a helyszín biztosítása, a sértett orvosi vizsgálata, helyszíni szemle, lefoglalás, stb.),
- a nyomozó hatóságnak a bűncselekmény nyomozására van-e hatásköre és illetékessége,⁵²
- döntés.

Amennyiben a cselekmény bűncselekménynek minősül és a büntetőeljárás megindításának nincs akadálya, késedelem nélkül intézkedni kell különösen

- a menekülő tettes üldözésére,
- a tetten ért elkövető elfogására, előállítására,⁵³
- ruházat, csomag és jármű átvizsgálására,⁵⁴
- a helyszín biztosítására,⁵⁵
- a helyszíni adatgyűjtésre, tanúkutatásra,⁵⁶
- élet- és vagyonmentésre,
- a sértett orvosi vizsgálatára (mentőszolgálat értesítése),
- más szervek (katasztrófavédelem, önkormányzat stb.) értesítésére, amennyiben szükséges,⁵⁷
- a személy-, illetve a tárgykörözés elrendelésére, szemle tartására, házkutatás foganatosítására, és minden további olyan intézkedés, illetve nyomozási cselekmény végrehajtására, amelynek elmulasztása vagy későbbi elvégzése a bűncselekmény nyomozásának eredményességét hátrányosan befolyásolja.⁵⁸

⁵¹ Be. 170. § (3) bekezdése.

⁵² Vessd össze, a Nyer. 103. § (1) bekezdésével!

⁵³ Rtv. 33. § és a rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet (a továbbiakban: Szolgálati Szabályzat) 28–31. §.

⁵⁴ Rtv. 30–31. § és Szolgálati Szabályzat 31. § (7) bekezdése; 82. § (2) bekezdés b) pontja.

⁵⁵ Rtv. 43. § és Szolgálati Szabályzat 11–12. §.

⁵⁶ Rtv. 32. §.

⁵⁷ Rtv. 37. § és Szolgálati Szabályzat 10. §.

⁵⁸ Lásd: Nyer. 103. § (2)–(3) bekezdését!

Nem győzöm hangsúlyozni: a nyomozó hatóságnak a felsorolt intézkedéseket – a megfelelő sorrendben – a hatáskör és az illetékesség hiánya esetén is el kell végeznie.

3.3.2. A halasztást nem tűrő (halaszthatatlan) nyomozási cselekmények

Az elsődleges intézkedésekkel összefüggésben említettem, hogy a bűncselekmény tudomásra jutását követően a hatóságnak nem szükséges (sőt esetenként nem is lehet) a nyomozás elrendelése tárgyában három napig halogatni a döntést, valamint nem feltétel a nyomozás elrendelése ahhoz, hogy a nyomozás (a büntetőeljárás) meginduljon.

A Be. szerint, a bűncselekmény (megalapozott) gyanúja esetén a nyomozó hatóság az olyan kényszerintézkedéseket, amelyeknek elrendelésére egyébként jogosult, halasztást nem tűrő esetben nyomban elvégezheti, és bizonyítási cselekmények elvégzését rendelheti el.⁵⁹ Vegyük számba tehát, hogy a tudomásra jutást követően, melyek azok a legtipikusabb halasztást nem tűrő nyomozási cselekmények, amelyek foganatosítása indokolt lehet.

A jelzett kényszerintézkedések

- az őrizetbe vétel,⁶⁰
- a házkutatás,⁶¹
- a motozás,⁶²
- a lefoglalás,⁶³
- információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés⁶⁴
- elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele⁶⁵

(bizonyos bűncselekmények esetén e két utóbbi kényszerintézkedés ugyan ritkán fordul elő, de fogalmilag nem kizárt), míg bizonyítási cselekmény (a Be. szerint bizonyítási eljárás) gyanút

- a helyszíni szemle⁶⁶ elvégzése merülhet fel.

A Be. 177. § a halaszthatatlan nyomozási cselekmények körébe vonja a bizonyítási kísérletet⁶⁷ és a felismerésre bemutatást.⁶⁸ Jómagam számtalan alkalommal kifejtettem, hogy – gyakorlati szempontokat is figyelembe véve – e két bizonyítási eljárás miért nem tartozhat a halasztást nem tűrő, különösen reálaktusként a büntetőeljárást nyomozás elrendelése nélkül megindító nyomozási cselekmények közé. Itt és most – területi korlátok és a téma behatároltsága miatt – erre nem térek ki.⁶⁹

A halasztást nem tűrő nyomozási cselekményről készült jegyzőkönyvben a halaszthatatlanság tényét, és az ezt megalapozó körülményeket fel kell tüntetni.⁷⁰

⁵⁹ Vesd össze a Be. 177. § rendelkezéseivel!

⁶⁰ Be. 126–128. § és Nyer. 57–62. §.

⁶¹ Be. 149. § és Nyer. 76–83. §.

⁶² Be. 150. § és Nyer. 75–83. §.

⁶³ Be. 151–155. § és Nyer. 76–83. §.

⁶⁴ Be. 158/A. § és Nyer. 84–87. §.

⁶⁵ Be. 158/B–158/D. §.

⁶⁶ Be. 119. § és Nyer. 32–35. §, valamint a büntetőeljárások keretében lefolytatandó szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról szóló 13/2012. (VII. 30.) ORFK utasítás.

⁶⁷ Be. 121. § és Nyer. 40–43. §.

⁶⁸ Be. 122–123. § és Nyer. 44–50. §.

⁶⁹ E témáról részletesebben lásd dr. Kovács Gyula: A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények nyomozása, 65–67. oldal (Rendőrtiszt Főiskola, Budapest 2011) és A kriminálmotodika elméleti és gyakorlati kérdései, 98–101. oldal.

⁷⁰ Dr. Kovács Gyula: Nyomozási alapismeretek 112–116. és 125–126. oldal (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004).

Adós maradtam az intézkedések és a nyomozási cselekmények fogalmának meghatározásával. A tudomásra jutást követően végrehajtott minden nyomozási cselekmény egyfajta intézkedésnek minősül, azonban az intézkedések egy része nem számít a szó klasszikus értelmében nyomozási cselekménynek (pl. a helyszín biztosítása, a helyszínen tartózkodók igazoltatása, kikérdezése stb.). Úgyis fogalmazhatnánk, hogy minden nyomozási cselekmény intézkedés, de nem minden intézkedés nyomozási cselekmény. Másképpen: a nyomozási cselekmény egy olyan, jogszabályban (pl. a Be.) nevesített intézkedés, amely – halaszthatatlan végrehajtása esetén – a büntetőeljárás nyomozás elrendelése nélkül történő megindulását eredményezheti. (Persze, ez a meghatározás nyilván nincs kőbe vésve, az eltérő álláspontokat szívesen meghallgatom.)

4. A BIZONYÍTÁS TÁRGYA – AZ ÁLTALÁNOS TÖRVÉNYI TÉNYÁLLÁSI ELEMELK ÉS A KRIMINALISZTIKAI ALAPKÉRDÉSEK KAPCSOLATA

Az előadás negyedik nagyobb egysége a bizonyítás tárgya főcímet viseli. E részben a bizonyítás tárgya mellett az általános törvényi tényállási elemek és a kriminalisztikai alapkérdések kapcsolatát is boncolgatom, valamint beszélek olyan tényállási elemekről, amelyek nincsenek, aztán mégiscsak vannak.

4.1. A bizonyítás tárgya

E fejezetben a bizonyítás tárgyat többféle nézőpontból szeretném górcső alá venni, előtte azonban ejtenék néhány szót a bizonyításról. Előrebocsátom, hogy a bizonyítás tanának vagy másképpen a bizonyításelméletnek igencsak kiterjedt irodalma van. Előadásomban azonban csak néhány alapkérdést tisztáznék.

Köznapi értelemben, *aki bizonyít, az* valaminek az igaz, érvényes vagy megtörtént voltát igazolja, vagyis *igaznak állít valamit. A bizonyítás az a cselekvés, eljárás, ahogy valamit bizonyítanak.*⁷¹ E meghatározásból kiindulva, a bizonyítás valamely tétel, kijelentés igaz voltának a kimutatása olyan tételek, kijelentések helyesen összekapcsolt sora révén, amelyek igaz volta már bebizonyosodott. Azt a kijelentést, amelynek az igaz volta kérdéses, *bizonyítandó tételnek (ténynek)*, s azokat, amelyek a bizonyítandó tétel (tény) igazolására szolgálnak, *bizonyító tételeknek (tényeknek)* szokás nevezni.

A bizonyítás, mint jogi tevékenység során a bizonyító tény, mint bizonyíték kerülhet alkalmazásra. A tény általános értelemben a valóság egy mozzanata, az, ami van, ami megtörtént, vagy amit megtettek.⁷² A büntetőeljárásbeli bizonyításban bizonyítékok azok az objektíve létező tények, tudományosan elismert jelenségek, összefüggések, amelyek a bizonyítandó tény fennállásának megállapítására alkalmasak.⁷³ Bizonyíték minden tény, körülmény vagy adat, amely az állítás bizonyítására szolgál.⁷⁴

A bizonyítás tárgya tehát azoknak a tényeknek a köre, amelyeket bizonyítani kell, vagyis amelyekre a bizonyítás irányul.

⁷¹ Magyar értelmező kéziszótár, 139. oldal.

⁷² Magyar értelmező kéziszótár, 1357. oldal.

⁷³ Vesd össze, Katona Géza: Valós vagy valótlan? Értékelés a büntetőperbeli bizonyításban, 26–30. oldal (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990).

⁷⁴ Révai (Hypertextes) Nagy Lexikona, III. kötet, 373. oldal (Woodstone Interactive CD-ROM Fejlesztő és Kiadó Kft. Budapest, 1998).

A Be. a bizonyítás általános szabályai⁷⁵ keretén belül úgy rendelkezik, hogy a *bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában jelentősek.*⁷⁶

Egy adott bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban azonban számtalan tény valósulhat meg, amelyek közül a büntető és a büntetőeljárás szabályok alkalmazásában egyesek jelentősek, mások nem. Okkal-joggal merül fel a kérdés: *egy adott bűncselekmény nyomozásakor, melyek ezek a jelentős tények?*

A Be. azonban azt is kimondja, hogy bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni.⁷⁷ A Be. hivatkozott rendelkezéseit figyelembe véve azt gondolom: *büntető anyagi és eljárásjogi szemszögből bizonyítani az adott bűncselekmény (különös törvényi) tényállási elemeit kell.*⁷⁸

A bizonyítás a büntetőeljárás járulékos kérdéseinek – különösen a polgári jogi igénynek – *elbírálásában jelentős tényekre is kiterjedhet.* Nem kell bizonyítani azokat a tényeket, amelyek köztudomásúak, vagy amelyekről az eljáró bíróságnak, ügyésznek, illetőleg nyomozó hatóságnak hivatalos tudomása van.⁷⁹

Noha a Be. expressis verbis erről nem rendelkezik, de a járulékos kérdések körében a *bizonyítás tárgyát ki kell terjeszteni a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tevő okokra és körülményekre is.* Erre utal a 63/A. § (1) bekezdése (Intézkedés a bűnözés megelőzésére és más eljárás kezdeményezésére), amikor kimondja: a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tevő, a büntetőeljárás során megállapított okokról és körülményekről a további bűncselekmények megelőzése végett, ha ez szükséges, haladéktalanul, de legkésőbb az eljárása befejezésekor tájékoztatja a bűnözés megelőzésére illetékes állami vagy önkormányzati szervet.

Kriminálisztikai, pontosabban kriminálmotodikai oldalról vizsgálva pedig a kriminálisztikai alapkérdésekre, valamint az esetlegesen felmerülő kiegészítő kérdésekre szükséges feleletet adni. Megjegyzendő, hogy a kriminálisztikai alap- és kiegészítő kérdések, valamint a bűncselekmény általános törvényi tényállási elemei jól összehangolhatók. Például, ha az elkövetés helyét, az idejét, a módját és az eszközt kutatom, akkor lényegében az úgynevezett szituációs ismérvek keresem a választ (a szituációs ismérvek az általános törvényi tényálláson belül a tárgyi oldalon, a nem szükségképpen ismérvek között foglalnak helyet).⁸⁰

Nézzünk egy példát: a szexuális erőszak (Btk. 197. §) nyomozásakor a bizonyítás tárgyát képezi – egyebek mellett – a szexuális kényszerítés erőszakkal történő alkalmazása.⁸¹ Az erőszak valamely személyre közvetlenül ható olyan fizikai erő kifejtése, amely az ellenállást megtöri.⁸² Ilyen alapvetően a sértett bántalmazása, például ütlegetése, lefogása, leszorítása. Ez tehát a bizonyítandó tény. Itt az egyik lehetséges bizonyítékforrás az a természetes személy, akinek a bizonyítandó tényről tudomása van (vagyis, aki látta a sértett bántalmazását) és aki az adatgyűjtés, tanúkutatás során a nyomozó hatóság látókörébe kerül (a továbbiakban: tanú). A nyomozó hatóság a Be. szabályainak,⁸³ valamint a kriminálisztikai (taktikai és metodikai) ajánlásoknak megfelelően a tanút kihallgatja. A tanú vallomása a Be. szerint bizonyítási

⁷⁵ Be. VII. Fejezet (A bizonyítás) I. Cím (A bizonyítás általános szabályai) 75–78. §.

⁷⁶ Be. 75. § (1) bekezdés első mondata.

⁷⁷ Részletesebben lásd: Be. 75. § (1) bekezdésének második mondatát!

⁷⁸ Az általános törvényi tényállási elemek vázlatát az 1. számú melléklet tartalmazza.

⁷⁹ Vesd össze: Be. 75. § (2)–(4) bekezdésével!

⁸⁰ Lásd a 2. számú mellékletet.

⁸¹ Btk. 197. § (1) bekezdés a) pontja.

⁸² 34/2007. BK vélemény III.1. pontja, a hatályon kívül helyezett BK 93. számú állásfoglalás felülvizsgálatáról.

⁸³ Be. 79–94. § és 181. §. és a Nyer. 17–22. §.

eszköz,⁸⁴ a büntetőeljárásban pedig bizonyíték. Természetesen a szemtanú vallomása mellett bizonyítási eszköz, vagyis bizonyíték lehet a sértett tanúvallomása, a sértett orvosi vizsgálata alkalmával kiállított orvosi látlelet és vélemény, valamint végső soron a terhelt beismerő vallomása is.⁸⁵ E példában büntetőjogi nézőpontból az elkövetési magatartáson belül az elkövetési módot vizsgáltuk, kriminalisztikai oldalról pedig a szűkebb értelemben vett „Mi történt?“, illetve „Hogyan történt?“ kérdést feszegettük.

Esetünkben bizonyítás tárgyát képezi továbbá a sértett – a vele szemben alkalmazott erőszak következményeképpen esetlegesen keletkezett – sérülésének gyógytartama. Ez is a bizonyítandó tények körébe tartozik. A nyomozó hatóság az inkriminált bizonyítandó tény megállapítása vagy megítélése érdekében igazságügyi orvos szakértőt rendel ki.⁸⁶ A szakvélemény szintén bizonyítási eszköz,⁸⁷ tehát bizonyíték. Büntetőjogi szempontból nézve, itt az eredményt vettük górcső alá, kriminalisztikai vonatkozásban pedig a „Mi következett be?“ vagy a „Milyen fokú sérülést szenvedett a sértett?“ kérdésre kerestük a választ.

4.2. Az általános törvényi tényállási elemek

A tényállásnak három fajtája ismeretes:

1. történeti vagy konkrét tényállás,
2. különös törvényi tényállás,
3. általános törvényi tényállás.

A *történeti tényállás* nem más, mint a valóságban megnyilvánuló valamely emberi magatartás büntetőjogi szempontból jelentőséggel bíró körülményeinek az összessége.

A *különös törvényi tényállás* egy adott bűncselekmény törvényi ismérveinek az összessége. E tényállások a Btk. Különös Részében helyezkednek el.

Az *általános törvényi tényállás* egy olyan elméleti rendszer, amely magában foglalja az egyes különös törvényi tényállásokból gondolati absztrakció útján elvont közös elemeket, kiegészítve azokat a Btk. általános részének büntethetőségi feltételeivel. Az általános törvényi tényállás tehát valamennyi bűncselekmény törvényi tényállásának közös elemeit tartalmazza. *E tényállási elemeket formai és tartalmi szempontok szerint csoportosíthatjuk.*

Az általános törvényi tényállási elemek *formai szempontok* szerint, az objektív és a szubjektív oldalon szükségképpen, illetve nem szükségképpen (esetleges) ismérvekre csoportosíthatók. Az objektív elemek tárgy és tárgyi oldalra, a szubjektív elemek pedig alany és alany oldalra oszthatók. A szükségképpen ismérvek értelemszerűen minden bűncselekmény különös törvényi tényállásában szerepelnek (ezek nélkül nem valósulhat meg bűncselekmény), a nem szükségképpen ismérveknek csak abban az esetben van jelentőségük, amennyiben azok a különös törvényi tényállásban felelhetők.⁸⁸ (Az általános törvényi tényállás elemeit az 1. számú melléklet tartalmazza.)

Tartalmi szempontból leíró vagy normatív tényállási elemeket különböztethetünk meg, ám ezeknek az elemeknek az ismertetése rendesen túlterjeszkedne az előadás témáján.

⁸⁴ Be. 76. § (1) bekezdése.

⁸⁵ Be. 117–118. §.

⁸⁶ Be. 99. § (1) bekezdése.

⁸⁷ Be. 76. § (1) bekezdése.

⁸⁸ Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános Rész, 154–155. oldal (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2013).

4.3. A kriminalisztikai alapkérdések

Egy büntetőjogi tilalomba ütköző cselekmény köré szerveződő történés tényelemei különböző megközelítésből másféleképpen is értelmezhetők, ezért többféle módon is relevanciára tehetnek szert. Az úgynevezett *kriminalisztikai alapkérdések lényegében egy emberi cselekvés köré szerveződött (vagy ilyennek meghatározott) történés értelmes leírásához szükséges bővített mondat elemeire kérdeznek rá*. A tudományos bűncselekmény-fogalom ugyanezeket az elemeket egy más rendszerben értelmezi (lásd az általános törvényi tényállási elemeket), az eljárásjog ismét egy más szemszögből tulajdonít egyiknek-másiknak esetenként jelentőséget.⁸⁹

Szó volt róla, hogy *amennyiben a bizonyítás tárgyát kriminalisztikai szempontok szerint vizsgáljuk, akkor a nyomozás (bizonyítás) során a kriminalisztikai alapkérdésekre, valamint az esetlegesen felmerülő kiegészítő kérdésekre szükséges feleletet adni*.

Vizsgáljuk meg tehát ezeket a kriminalisztikai alapkérdéseket, amelyek sorrendben a következők:

1. mi történt;
2. ki követte el;
3. hol történt;
4. mikor történt;
5. miért történt;
6. hogyan (mi módon) történt;
7. mivel történt;
8. hasonló történt-e?

Az első kérdés (Mi történt?) nem csak arra ad választ, hogy megvalósult-e bűncselekmény, és ha igen, akkor az a Btk. Különös Részének melyik törvényi tényállásába ütközik. E kérdést ki kell terjeszteni az úgynevezett járulékos bűncselekmények vizsgálatára, valamint e felvetés tisztázása alapján határozható meg az is, hogy a nyomozás teljesítésére melyik nyomozó hatóság rendelkezik hatáskörrel.⁹⁰ Szélesebb értelemben véve e kérdést tesszük fel abban az esetben is, ha bűncselekmény eredményére (tárgyi oldal, nem szükségképpen ismérv) kérdezzünk rá.

A második kérdés feltevésekor egyrészt arra keressük a feleletet, hogy *ki követte el* a bűncselekményt: (ismert vagy ismeretlen elkövetővel van-e dolgunk), egyedül volt-e vagy sem, milyen kapcsolatban állt a sértettel (pl. hozzátartozója, nevelője, felügyelője, gondozója vagy gyógykezelője, és sorolhatnám). Másrészt azt is tisztázni kell, hogy a bűncselekmény alanya milyen elkövetői minőségben [tettes, közvetett tettes vagy társtettes (tettesek), illetve felbújtó vagy bűnsegéd (részesek)]⁹¹ hajtotta végre a cselekményt.

A harmadik kérdés esetében azt firtatjuk, hogy *hol történt* a bűncselekmény. E kérdés megválaszolása alapvető feladat a büntetőeljárás során. Egyfelől meghatározza a nyomozó hatóság illetékességét, másfelől a bűncselekmény helyszínén található nyomok, anyagmaradványok és tárgyi bizonyítási eszközök a bizonyítás és a tényállás felderítése szempontjából nélkülözhetetlenek. Nem melléleg az elkövetés helye lehet alaptényállási elem és/vagy súlyosabban minősített eset is. (Megjegyezendő, hogy a helyszín ismerete az adatgyűjtés és tanúkutatás szempontjából korántsem elhanyagolható tényező.)

A negyedik kérdés feltevésekor azt kell megállapítani, hogy *mikor történt* a bűncselekmény. Az elkövetés idejének meghatározása ugyancsak különösen fontos az adatgyűjtés és tanúkutatás végzésekor vagy például az alibi ellenőrzésekor, de bűn-

⁸⁹ A kriminálmetodika elméleti és gyakorlati kérdései, 30. oldal.

⁹⁰ 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet.

⁹¹ Btk. 12–14. §.

tető anyagi jogi vonatkozása sem elhanyagolható, gondoljunk csak a büntető törvény időbeli hatályára vagy a büntethetőség elévülésére.⁹²

Az ötödik kérdés (Miért történt?) megválaszolása kriminalisztikai és büntető anyagi jogi szempontokból egyaránt fontos. Különösen a szándékos, ezen belül pedig a célzatos bűncselekmények nyomozásakor keressük az okot, a motivációt, illetve az elkövető célját. (Megjegyezni kívánom, hogy a célzatot egyes bűncselekményeknél minősített esetként fogalmazza meg a jogalkotó.)⁹³ A Miért történt? kérdéshez kapcsolódik a „*Cui prodest?*” (Kinek az érdeke?) felvetés, amelyet leginkább akkor vizslatunk, ha az az ismeretlen tettes által – és különösen ismeretlen áldozat sérelmére – elkövetett emberölés oka a tudomásra jutás követően nem nyilvánvaló. (Részletesebben: kinek, vagy kiknek állhatott érdekében az áldozat halála?)

A hatodik kérdés arra irányul, hogy a tettes *hogyan, mi módon*, milyen módszerrel követte el a bűncselekményt. E kérdés nem csak a bizonyítás és a tényállás felderítése érdekében, illetve bizonyos anyagi jogi szempontok szerint meghatározó (pl. a módszer lehet alaptényállási elem és/vagy súlyosabban minősített eset). A módszerből következtetéseket vonhatunk le az elkövető személyére, valamint e kérdés megválaszolása során a bűncselekmény elkövetését lehetővé tevő okokra, körülményekre is fény derülhet.

A hetedik kérdés: mivel, azaz milyen eszközzel követték el a bűncselekményt? E kérdés eldöntésének nem csak akkor van jelentősége, amikor az elkövetés eszköze a törvényi tényállásban minősítő körülményként szerepel (pl. lopás esetében hamis vagy lopott kulcs használatával szabálysértési értékre történő elkövetés).⁹⁴ Az elkövetés eszköze fontos tárgyi bizonyítási eszköz:⁹⁵ egyfelől nyomhordozó, másfelől az eszökből és használatának módjából ugyancsak következtetéseket vonhatunk le az elkövető személyére.

Dr. Dobos János a hét alapkérdést egy *nyolcadik* kérdéssel egészítette ki. Megítélése szerint a „*hasonló történt-e?*” kérdés fontossága nemcsak az esetleges és jellemző sorozat-elkövetés felismerésében, az azonos elkövetőhöz (vagy elkövetők-höz) tartozó ügyek behatárolásában van. E nyolcadik kérdés megválaszolásával feltárt előzmények ugyanis kibővítik az információbázist, így elősegítik az adott ügyben a bizonyítást és a tényállás felderítését, valamint az ügynevezett szélesítést is.⁹⁶

A kiegészítő kérdések: a „*Miért követte el?*” kérdéshez gyakran kapcsolódik a „*Ki ellen, vagy kinek a sérelmére követte el?*” kérdés, feltéve, hogy az adott bűncselekménynek a szó klasszikus értelmében vett sértettje, avagy passzív alanya van [pl. a vagyon elleni bűncselekmények (Btk. XXXVI. fejezet), illetve a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények (Btk. XXXV. Fejezet) esetében].

Bizonyos bűncselekmények megvalósulásakor további kiegészítő kérdésekre keressük a választ. Például a lopás nyomozásakor a „*Mit vitt el?*” vagy a „*Mire követte el?*”, valamint a „*Kinek és/vagy hogyan, mi módon és hol értékesített?*” kérdést is vizsgálni kell. Sőt, amennyiben a gyanú meghatározott személyre terelődik, akkor az ügynevezett „*költekezési vonalat*” is ellenőrizni kell: ilyenkor a „*Mire, mennyit és vajon miből költ?*” kérdés merülhet fel. (Ismételten felhívom a figyelmet a 2. számú mellékletre!) Mindent összevetve: a kiegészítő kérdések száma és milyensége az

⁹² A büntető törvény időbeli hatályát a Btk. 2. §, a büntethetőség elévülését pedig a 26–28. § szabályozza.

⁹³ Például aljas indokból vagy célból elkövetett emberölés büntette [Btk. 160. § (2) bekezdés c) pontja], aljas indokból vagy célból elkövetett testi sértés büntette [Btk. 164. § (4) bekezdés a) pontja és (6) bekezdés a) pontja], aljas indokból vagy célból elkövetett személyi szabadság megsértésének büntette [Btk. 194. § (2) bekezdés b) pontja], aljas indokból vagy célból elkövetett rágalmozás büntette [Btk. 226. § (2) bekezdés a) pontja].

⁹⁴ Btk. 370. § (2) bekezdés bg) pontja.

⁹⁵ Be. 115. §.

⁹⁶ Dr. Dobos János–Dr. Kovács Gyula: Kis nyomozástan, 66–81. oldal (szerzői kiadás, Budapest, 2008).

inkriminált bűncselekménytől, az elkövetés összes körülményeitől, valamint a nyomozás során megállapítottaktól nagymértékben függ.

4.4. Tényállási elemek, amelyek nincsenek, és mégis vannak

Nézzük ezeket a rejtélyes tényállási elemeket!

Az előzőekben⁹⁷ szó esett arról, hogy *a bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában jelentősek.*⁹⁸ Beszéltünk arról, hogy ezek a büntető és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában *jelentős tények az adott bűncselekmény különös törvényi tényállási elemei.* Elhangzott az is, hogy *az úgynevezett járulékos kérdések körében a bizonyítás a polgári jogi igénynek elbírálásában jelentős tényekre is kiterjedhet,*⁹⁹ valamint *a bizonyítás tárgyát indokolt kiterjeszteni a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tevő okokra és körülményekre.*¹⁰⁰

Felmerül a kérdés: *mi a helyzet akkor, amikor az általános törvényi tényállás nem szükségképpen (esetleges) ismérvei, például az elkövetés helye, ideje, módja és eszköze (ezek az úgynevezett szituációs ismérvek) az adott bűncselekmény különös törvényi tényállási elemei között nem szerepelnek?* Másképpen megfogalmazva a kérdést: a nyomozás során a bizonyítás tárgyát ki kell-e terjeszteni azokra a szituációs ismérvekre, amelyek a kérdéses bűncselekmény különös törvényi tényállásában nem szerepelnek?

Továbbmegyek: keresem-kutatom-e a szóban forgó bűncselekmény elkövetési magatartásával összefüggésben, a külvilágban bekövetkező olyan változást, amelyet a különös törvényi tényállás nem ír le? Érdekel-e engem, hogy a tettes milyen indíttatásból vezérelve követte el az adott bűncselekményt, ha a különös törvényi tényállás célzatot vagy motívumot nem tartalmaz?

Nos?

Bármennyire hihetetlen (számomra legalábbis az), de *van olyan álláspont, amely szerint bizonyítani csak a kérdéses bűncselekmény különös törvényi tényállási elemeit szükséges.* (Megítélésem szerint, ez a bizonyítás tárgyának igencsak szűklátókörű értelmezése.) Jómagam azt vallom (és terjesztem), hogy *a szituációs ismérveket, az eredményt, a célzatot és a motívumot, valamint az általános törvényi tényállás egyéb, nem szükségképpen ismérveit, kriminalisztikai szempontokból nézve, abban az esetben is bizonyítani kell, ha azok nem szerepelnek a szóban forgó bűncselekmény különös törvényi tényállásában.*

A miéltre, vagyis az inkriminált elemek bizonyítottságának fontosságára vagy létjogosultságára már akkor megadtam a választ, amikor a kriminalisztikai alapkérdésekről beszéltem.¹⁰¹ Ott azt mondtam, hogy *amennyiben a bizonyítás tárgyát kriminalisztikai szempontok szerint vizsgáljuk, akkor a nyomozás (bizonyítás) során a kriminalisztikai alapkérdésekre, valamint az alapkérdésekkel összefüggésben esetlegesen felmerülő kiegészítő kérdésekre szükséges feleletet adni.* Gondoljunk bele: minden bűncselekmény térben (valahol) és időben (valamikor) valósul meg, valamint az elkövetési magatartások zöméhez kapcsolódik valamilyen módszer és/vagy eszköz, még abban az esetben is, ha ezekről a különös törvényi tényállások jó része mélyen hallgat. Ezt az állítást itt azzal egészítettem ki, hogy *a kriminalisztikai alap- és*

⁹⁷ 4.1. fejezet – A bizonyítás tárgya.

⁹⁸ Be. 75. § (1) bekezdés első mondata.

⁹⁹ Be. 75. § (2) bekezdése.

¹⁰⁰ Be. 63/A. § (1) bekezdése.

¹⁰¹ Vess össze a 4.3. fejezetben foglaltakkal!

kiegészítő kérdések lényegesen túlmutatnak vagy túlterjeszkednek az általános törvényi tényállás szükséges és nem szükséges elemein.

Ezek tehát azok a tényállási elemek, amelyen nincsenek, aztán mégiscsak vannak. Tessék ezen is eltöprengeni!

5. BEFEJEZÉS

Tisztelt Hallgatóság!

Az időm és a mondanivalóm végére értem. Nagyon bízom benne, hogy az előadással senkiben nem okoztam nagyobb lelki törést! Képességeimhez és lehetőségeimhez mérten, megpróbáltam „*fájdalommentesen*” elmondani azt, amit e témáról tudok, illetve amit szükségesnek tartottam közkinccsá tenni.

Jelzem, hogy nem voltam könnyű helyzetben! A heterogén hallgatóságra tekintettel (az elsőtől a negyedik évfolyamos hallgatók tiszteltek meg azzal, hogy végigülték az előadást), igencsak nehéz volt egyfajta zsinórmértéket felállítani.

Köszönöm a figyelmet, az aktív közreműködést és azt, hogy meghallgattak! További szép, mosolygós napot kívánok!

6. FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

1. A kriminálmétodika elméleti és gyakorlati kérdései (Nemzeti Közszerződési és Tankönyvkiadó Zrt. Budapest, 2013).
2. Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános Rész (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2013).
3. Bócz Endre (szerk): Kriminalisztika 1. kötet (BM Kiadó Budapest, 2004).
4. Dobos János–Dr. Kovács Gyula: Kis nyomozástan (szerzői kiadás, Budapest, 2008).
5. Juhász–Szőke–O. Nagy–Kovalovszky (szerk): Magyar értelmező kéziszótár (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978).
6. Katona Géza: Valós vagy valótlan? Értékelés a büntetőperbeli bizonyításban (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990).
7. Kovács Gyula: A büntetőperbeli bizonyítás a bűnügyi vizsgálati (nyomozó) munka tükrében (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003).
8. Kovács Gyula: A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények nyomozása, 65–67. oldal (Rendőrtiszt Főiskola, Budapest 2011).
9. Kovács Gyula: Nyomozási alapismeretek (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004).
10. Révai (Hypertextes) Nagy Lexikona, III. kötet (Woodstone Interactive CD-ROM Fejlesztő és Kiadó Kft. Budapest, 1998).

7. MELLÉKLETEK

7.1. Az általános törvényi tényállási elemek vázlata

OBJEKTÍV ELEMÉK		
Tárgy		Tárgyi oldal
Szükséges elemek	Jogi tárgy – általános – különös – közvetlen	Elkövetési magatartás – tevés – mulasztás – tevés és mulasztás egyaránt
Nem szükséges elemek	Elkövetési tárgy – dolog – személy (passzív alany)	Eredmény – Okozati összefüggés Szituációs ismérvek Az elkövetés – helye – ideje – módja – eszköze

SZUBJEKTÍV ELEMÉK		
Alany		Alanyi oldal
Szükséges elemek	Általános alany – természetes személy – tizennegyedik életévét betöltötte – legalább korlátozott beszámítási képességgel rendelkezik	Bűnösség – szándékos (egyeses és eshetőleges) – gondatlan (tudatos és hanyag)
Nem szükséges elemek	Speciális alany (Pl. hivatalos személy, katona, nő, stb.)	Célzat Motívum

Horváth István¹⁰²

A betöréses lopás nyomozásának megindulása, az elsődleges intézkedések, a szemle és egyéb bizonyítási eljárások¹⁰³

1. A NYOMOZÁS MEGINDÍTÁSÁNAK AZ ALAPJA ÉS A BŰNCSELEKMÉNY TUDOMÁSRA JUTÁSÁNAK MÓDJAI

A betöréses lopás, mint kárt okozó esemény,¹⁰⁴ az emberekben különféle reakciókat vált ki. E bűncselekmény észlelésekor legtöbbször azonnal értesíti a rendőrséget, de olyanok is vannak, akik tanácstalanok, nem tudják, mit tegyenek és csak mások unszolására a bűncselekmény felfedezését követően jóval később teszik meg bejelentésüket, feljelentésüket (a továbbiakban együtt: feljelentés).

Akadnak olyan sértettek is, akik úgy gondolják, hogy az elkövetési érték elenyésző, nem éri meg ezzel „vacakolni”, illetve nem bíznak a nyomozó hatóság munkájában, azt gondolván, úgysem lesz meg a tettes. Ezek azok a bűncselekmények, amelyek látenciában maradnak, mert a hatóság nem szerez róluk tudomást. Tapasztalataim szerint, a károsultaknál¹⁰⁵ fontos szerepet játszik a biztosítás is, hiszen aki biztosítással rendelkezik, nem habozik a bejelentéssel, azonnal megteszi azt, míg, aki nem rendelkezik biztosítással, gondolkodik, sokszor nem tesz feljelentést.

1.1. A büntetőeljárás (nyomozás) megindításának alapja

A nyomozás megindításának az alapját a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 170. § (1) bekezdése adja. A rendelkezés értelmében a nyomozás az ügyésznek vagy a nyomozó hatóságnak hivatali hatáskörében, valamint a nyomozó hatóság tagjának hivatali minőségében tudomására jutott adatok alapján vagy feljelentésre indul meg. Amennyiben, a Be. 6. § (1)–(2) bekezdés alapján, a büntetőeljárás megindításának feltételei adottak, a nyomozás elrendelésre kerül a feljelentés megérkezésétől számított három napon belül. Az esetben, ha a feljelentés adatai alapján nem lehet megnyugtatóan állást foglalni, úgy a feljelentés kiegészítésének van helye. A nyomozás elrendelésénél kitétel, hogy eljárási akadály ne álljon fenn, amelyeket a Be. 6. § (3)–(5) bekezdéseiben nevesít.

Főszabály szerint, a betöréses lopás hivatalból üldözendő. A hatóságnak tehát nincs mérlegelési jogköre, köteles hivatalból megindítani a nyomozást feltéve, hogy

¹⁰² A szerző rendőrszázlós, a Várpalotai Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály Nyomozó Alosztályának nyomozója.

¹⁰³ A mű eredeti formájában szakdolgozatként íródott, amelynek címe: A betöréses lopás nyomozása, különös tekintettel a bizonyítási eljárásokra. A szakdolgozatot a jelölt 2013. június 6-án jeles eredménnyel védte a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Karán (RTK). A konzulens lapunk főszerkesztője, a bíráló Farkasné dr. Halász Henrietta r. őrnagy (NKE RTK Kriminálisztikai Tanszék) volt. Itt és most a 3–6. fejezet szerkesztett változatát olvashatja a tisztelt érdeklődő. Szerkesztette: dr. Kovács Gyula

¹⁰⁴ A lopásnak (Btk. 370. §) nem tényállási eleme a károkozás. E bűncselekmény vonatkozásában elkövetési értékről van szó, noha a köznyelvben általában „lopási kárról” beszélünk (a szerkesztő megjegyzése).

¹⁰⁵ A károsult kriminálisztikai szakkifejezés: a vagyon elleni bűncselekmények sértettje egyben károsult is (a szerkesztő megjegyzése).

azt nem akadályozza a törvényben felsorolt valamelyik eljárási akadály. A büntetőeljárás megindulásának a nyomozás elrendelése az alapja.¹⁰⁶ Azonban azt meg kell, hogy jegyezzem, lopás esetén, az elkövető csak magánindítványra büntethető, ha a sértett a hozzátartozója.

1.2. A bűncselekmény tudomásra jutásának módjai

Nagy általánosságban elmondható, hogy a betöréses lopás tudomásra jutásának módja nem sokban tér el más bűncselekmény hatósági tudomásra jutásától. Elsősorban maga a károsult útján juthat az információ a hatóság tudomására, de történhet más természetes személy (pl. szomszéd) vagy nem természetes személy (pl. jogi képviselő) által is, aki szóban vagy írásban teszi meg a feljelentését.

A tudomásszerzés történhet a nyomozó hatóság hivatali hatáskörében vagy a nyomozó hatóság tagjának hivatali minőségben tudomására jutott adatok alapján, de a bűncselekményre fény derülhet más bűncselekmény nyomozása során vagy más hivatali szervek feljelentése alapján is.

Ne feledkezzünk meg az önfeljelentésről sem, bár ez nem jellemző manapság. Pályafutásom alatt egy alkalommal találkoztam ilyennel, amikor is anyuka unszolására a „gyermek” tett önfeljelentést, mivel betört a nagymama házába. A nagymama azt követően tett jelzést a hatóság felé, és magánindítványt is előterjesztett.

Végezetül említeném a tettenérést. Tettenérés alatt azt értjük, amikor a betöréses lopást részben vagy egészben szemtanúk jelenlétében valósítja meg az elkövető és őt a helyszínen vagy a helyszínről menekülés közben, vagy üldözés során fogják el.

1.3. A sértett természetes vagy nem természetes személy feljelentése, bejelentése

Ahogy az előző részben szó volt róla, az észlelt bűncselekményt a hatóság felé feljelentés (vagy bejelentés) útján lehet megtenni. Ugyanakkor mindjárt az elején tisztázni kívánom, hogy a betöréses lopásnak károsultja van. A károsult is sértett. Olyan személy, akinek sérelmére vagyon elleni bűncselekményt követtek el. Ezt dr. Dobos János a következők szerint definiálta: „A gyilkosságnak áldozata, a rablásnak – ha bántalmazták – sértettje, a betörésnek azonban károsultja van.”¹⁰⁷

A feljelentés és a bejelentés közti különbséget a Be. nem határozza meg, pusztán csak a feljelentéssel együtt járó kötelezettségeket ismerteti. A fogalmat a Nyer.¹⁰⁸ 100. § definiálja a következőképpen: „*Feljelentés minden olyan, formához nem kötött – a büntetőeljárás megindítására vagy lefolytatására jogosult szerv vagy más hatóság, illetve a bíróság tudomására hozott – közlés, amely meghatározott vagy ismeretlen személy által elkövetett bűncselekmény gyanújára utaló tényállítást, illetve adatot tartalmaz.*”

A *bejelentés* – a feljelentéshez hasonló módon – valamely bűncselekmény gyanújára utaló, formához nem kötött közlés. Amíg azonban a feljelentés meghatározott vagy ismeretlen személy ellen, a bűncselekmény gyanújára vonatkozó konkrét adatokat tartalmazva az eljárás megindítását célozza, azt ál-

¹⁰⁶ Ez megint csak főszabály, ugyanis nyomozás elrendelése nélkül, úgynevezett reálaktussal indul meg a büntetőeljárás, amennyiben például halaszthatatlan (vagy halasztást nem tűrő) nyomozási cselekményként helyszíni szemlét, illetve házkutatást, stb. foganatosít a nyomozó hatóság (a szerkesztő megjegyzése).

¹⁰⁷ Dr. Dobos János: A betöréses lopások (Bűnügyi tanulmány), 10. oldal (Belügyminisztérium, Budapest, 1987). A gyilkosságnak, vagyis az emberölésnek, valamint a rablásnak a sértettje egyben a bűncselekmény passzív alanya is. A passzív alany olyan sértett, akinek a bűncselekmény mintegy a fizikai mivoltát sérti, ha úgy tetszik, a testén valósul meg a bűncselekmény (a szerkesztő megjegyzése).

¹⁰⁸ 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól (továbbiakban Nyer.).

talában kifejezetten igényli, addig a bejelentés csupán a *hatóság tájékoztatása* ilyen igény nélkül, *jelzése egy olyan helyzetnek, amely bűncselekmény gyanújára utalhat*.¹⁰⁹ (A szerkesztő megjegyzése.)

A fentiekből adódóan, a betörés észlelését a nyomozó hatóság felé bárki jelezheti, a jelzést követően a hatóságnak intézkedési kötelezettsége van.

Betöréses lopásnál nem mindegy, hogy kitől (gyanúsított, szemtanú, károsult), milyen módon (személyesen szóban, írásban, telekommunikációs eszköz igénybevételével, stb.) és legfőképpen mikor jut a nyomozó hatóság tudomására a bűncselekmény. Amennyiben a bűncselekmény elkövetése és a hatóság tudomására jutása közt jelentős idő telik el, úgy a helyszínen elvégzendő nyomkutató munka már nem biztos, hogy eredményre vezet (pl. időközben a helyszín megváltozott).

2. A FELJELENTÉSSEL, BEJELENTÉSSEL KAPCSOLATOS INTÉZKEDÉSEK

A betöréses lopás tekintetében elmondható, hogy többségében a telekommunikációs eszközök igénybevételével történik elsőként a bejelentés. Bejelentés, hiszen javasolt a feljelentést csak ezt követően tenni meg. Az a tény sem elhanyagolható, hogy nem mindig a károsult észleli elsőként a bűncselekményt, ezekben az esetekben általában nem is ő lesz a bejelentő. Amennyiben a bejelentő és a károsult nem ugyanaz a személy, problémaként jelentkezik, hogy a károsult nincs tisztában a feljelentéssel kapcsolódó elvárásokkal. Konkrétan itt arra gondolok, hogy napjainkra a károsultak (amennyiben csekély káruk keletkezett) úgy gondolják, hogy feljelentést nem kell tenniük, és a bejelentést követően nem is akarnak, arra hivatkozva, hogy „*csak azért szoltam a rendőrségnek, hogy tudjanak róla*”, vagy egyszerűen nem akarnak tovább ezzel foglalkozni.

A fenti megállapításokkal csak részben értek egyet. Egyfelől a büntetőeljárás megindítása szempontjából teljesen mindegy, hogy a bűnügyileg releváns információ feljelentés vagy bejelentés formájában, illetve a sértettől vagy más indifferens személytől (akár a szemtanútól) jut a nyomozó hatóság tudomására. Amennyiben a feljelentés vagy bejelentés alapján bűncselekmény gyanúja állapítható meg, a nyomozó hatóságnak kötelessége, hogy a büntetőeljárást megindítsa [Be. 6. § (1)–(2) bekezdése]. A büntetőeljárás megindításához, vagyis a nyomozás elrendeléséhez vagy reálaktussal történő megindításához nem szükséges tehát az, hogy a sértett (vagy károsult) külön feljelentést tegyen.

Másfelől a helyszíni szemle során a szemlebizottság vezetője és/vagy az ott jelen lévő szaknyomozó a bűncselekménnyel kapcsolatosan amúgy is kikérdezi a sértettet, illetve a szemtanút. A nyomozás során pedig a sértettet és a tanút kihallgatja a nyomozó hatóság [Be. 79. § (1) bekezdése]. Nem mellesleg a sértett kihallgatása akkor sem elhanyagolható, amikor részletes feljelentést tett. Habár a Be. 181. § (3) bekezdésének második mondata szerint, „*ha a feljelentés tartalmazza a feljelentő előadását, a tanúkenti kihallgatása mellőzhető*”, óva intek mindenkit attól, hogy a sértett kihallgatását az idézett törvényhelyre hivatkozással elmulassza. (A szerkesztő megjegyzése.)

Sok károsult azt gondolja, hogy a helyszíni szemle jegyzőkönyv aláírását követően több teendőjük nincs. A károsultnak éppúgy érdeke, hogy a nyomozó hatóságot tájékoztassa az eltulajdonított dolgok fajtájáról, jellegzetességeiről, egyedi azonosíthatóságáról, valamint azok értékéről, mint ahogyan a hatóságnak is érdeke ez, hiszen ezeknek az információknak a birtokában lehetséges hatékonyan intézkedni. Arról nem is beszélve, hogy a feljelentés megtétele során egyéb lényeges kérdések megválaszolása is szükséges, amelyek a nyomozás további menetének megtervezéséhez szükségesek. Ugyanakkor fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy betörés esetén a feljelentés kikényszerítése a hatóság részéről nem célszerű. Be kell tanúként idézni a károsultat és a figyelmeztetések közlését követően tanúként kihallgatni, de – véleményem szerint – az ilyen esetekben már torzult vallomás várható.

¹⁰⁹ Vesd össze: Dr. Kovács Gyula: Nyomozási alapismeretek 116–118. oldal (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004); Dr. Nagy József: A kriminálmetodika általános kérdései 35–38. oldal (Rendőrtiszt Főiskola, Budapest, 2007).

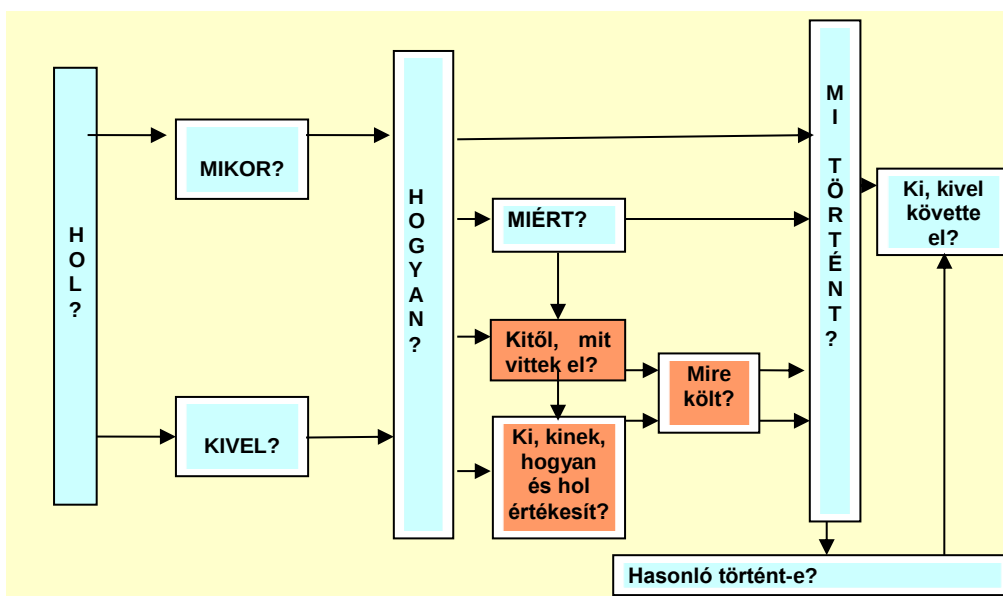
A feljelentés (bejelentés) fogadásának is megvannak az eljárási szabályai, illetve a felvételük során a kihallgatás taktikai ajánlások is mérvadóak.

2.1. A feljelentés, bejelentés fogadásának általános szabályai és a károsult kihallgatása

A feljelentéshez és a feljelentés kiegészítéséhez kapcsolódó törvényi rendelkezéseket a Be. 171–172/A. § és a Nyer. 100–105/A. § tartalmazza. A Btk. nevesíti azokat a bűncselekményeket, amelyek feljelentésének elmulasztása bűncselekmény. A lopás mint vagyon elleni bűncselekmény feljelentésének elmulasztása büntetőjogi következményt nem von maga után. Kivétel a hatóság tagja és a hivatalos személy, továbbá, ha a törvény előírja, a köztisztület köteles a hatáskörében tudomására jutott bűncselekményt – ha az elkövető is ismert, annak megjelölésével – feljelenteni.

A feljelentést az ügyésznel vagy a nyomozó hatóságnál szóban vagy írásban lehet megtenni, azt jegyzőkönyvbe és nyilvántartásba kell venni. A feljelentést más hatóság és bíróság is fogadhatja, de azt köteles a hatáskörrel rendelkező illetékes nyomozó hatóságnak megküldeni. A hatáskört és az illetékességet a következő részben kívánom ismertetni. Ha a feljelentés alapján azonnali intézkedés szükséges, az meg kell tenni.

A károsultat a feljelentés (bejelentés) megtételekor figyelmeztetni kell a hamis vád és a hatóság félrevezetése büntetőjogi következményeire. Ezt, valamint az erre tett nyilatkozatot rögzíteni szükséges a jegyzőkönyvben is. A jegyzőkönyv felvétele során törekedni kell a lehető legrészletesebb kikérdezésre, hiszen a nyomozás során az a célunk, hogy a **kriminalisztika alapkérdései** megválaszolásra kerüljenek. Ezek összefüggése a következő ábrán látható. Amennyiben ezek a kérdések teljes egészében megválaszolásra kerülnek, úgy gondolatban rekonstruálni tudjuk a múltban történt, bűnügyileg releváns eseményt.

A betöréses lopás feljelentésének felvétele során az alábbi kérdéseket célszerű tisztázni (általában a legpontosabb adatok, információk magától a károsulttól várhatók):

Pontosan ki a károsult, a feljelentő hogyan szerzett tudomást az eseményről, **mi történt?**

Hol, mikor történt a cselekmény? (Törekedni kell a lehető legkisebb intervallum meghatározására.)

Tapasztalt-e, észlelt-e a bűncselekményt megelőzően olyan eseményt, amely számára gyanús volt, vagy esetleg magával a cselekménnyel összefüggésbe hozható?

Meg tud-e nevezni olyan személyt, aki esetleg szemtanúja volt a cselekménynek, vagy más olyan személyt, aki releváns információval szolgálhat az adott ügyben? Van-e esetleg olyan konkrét adata, információja, hogy a bűncselekményt **ki követte el?** (Hamis vádra történő figyelmeztetés szükséges.)

Amennyiben a cselekményt a feljelentő maga észlelte, úgy nyilatkoznia kell, hogy mit tapasztalt pontosan a helyszínen, illetve változtatott-e azon a rendőrség kiérkezéséig, és ha igen, mit? Akkor azt jelezte-e a helyszínen lévő rendőröknek?

A támadott épület, helyiség és annak környezete el van-e látva vagyonvédelmi berendezésekkel, azt ki üzemelteti? Mit tud ezekről elmondani?

Biztosítással rendelkezik-e az ingatlan, amennyiben igen, úgy melyik biztosítónál? A biztosítót értesítette-e valaki?

Tapasztalt-e a cselekményt megelőzően gyanús telefonhívásokat? Mi a telefonszáma? Az épületben, a helyiségben van-e vezetékes telefonkészülék, amennyiben igen, annak mi a hívószáma, melyik szolgáltatóhoz tartozik?

A károsultnak van-e haragosa, volt-e korábban nézeteltérése valakivel, esetleg vagyoni jellegű tartozása van-e valaki felé? Van-e elképzelése, **miért** történhetett a bűncselekmény?

Mit vittek el, honnan és **hogyan**, azt miről ismerné fel, ha újra látná? Az eltulajdonított dolognak mennyi az értéke? Jelölje meg az elkövetési értéket és a rongálással okozott kárt. Az eltulajdonított dolog rendelkezik-e egyedi azonosítóval, ha igen, mi az?

Ki tudott a dolog tárolási helyéről, esetleg azt ki használta utoljára, **mivel** férhettek hozzá a dologhoz?

Gazdasági társaság sérelmére elkövetett betörés esetén plusz kérdésként felmerülhetnek:

A cselekményt megelőzően volt-e problémás, esetleg azóta már elbocsátott munkavállaló?

Ki az a személy, aki a dolog meglétéért felelős, illetve adott személy, milyen óvintézkedéseket tett meg a dolog őrzése, biztosítása érdekében?

Milyen a cég vagyoni helyzete? Csődeljárás, felszámolási eljárás van-e a cég ellen folyamatban?

Elszámolási vita volt-e korábban valamelyik beszállítóval, felvásárlóval?

Van-e olyan konkrét momentum, amelynek jegyzőkönyvben való rögzítéséhez rágaszkodik, ha igen, miért?

Amennyiben a késedelem veszéllyel jár, úgy a jegyzőkönyv felvétele előtt is minden olyan intézkedést haladéktalanul meg kell tenni, amely a nyomozás eredményességét elősegíti. Gondolok itt a helyszíni szemle megtartására, esetleg személy-, illetve tárgykörözés elrendelésére, lefoglalásra, házkutatásra.

A feljelentés (bejelentés) adatait a nyomozó hatóság az alábbiak szerint megvizsgálja:

- a történeti tényállás bűncselekmény gyanújának megállapítására alkalmas-e,
- a büntetőeljárás megindításának van-e akadálya,
- szükséges-e halaszthatatlan nyomozási cselekmény vagy más intézkedés foganatosítása,
- a bűncselekmény nyomozására van-e hatásköre, illetékessége.

2.2. A hatáskör és az illetékesség megállapítása

A Be. egzakt módon nem határozza meg a nyomozó hatóságok hatáskörét és illetékességét, más jogszabályra hivatkozik. A rendőrség vonatkozásában ez a más jogszabály a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet.

A betöréses lopás nyomozása általában a helyi nyomozó hatóságok hatáskörébe tartozik.¹¹⁰ Itt azonban figyelemmel kell lenni az elkövetési értékre és az eltulajdonított dolgokra is, hiszen például a különösen nagy értékre bünszövetségben, közveszély színhelyén, üzletszerűen, dolog elleni erőszakkal, zsebtolvajlás útján elkövetett lopás büntettének [Btk. 370. § (6) bekezdés *b*) pontja] nyomozására a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok rendelkeznek hatáskörrel.¹¹¹

A nyomozás lefolytatására főszabály szerint az a nyomozó hatóság illetékes, amelynek illetékességi területén a bűncselekményt – sorozat-bűncselekmények esetén a bűncselekmények többségét – elkövették.¹¹² A megelőzés, illetve a célszerűségi és egyéb okból megállapítható illetékességi szabályokat a rendelet 3. § (2)–(3) bekezdése, valamint a 6–10. § határozzák meg.

A fentiekből kitűnik, hogy a hatáskör és az illetékesség fogalma nem azonos. A hatáskör azt határozza meg, hogy egy adott ügyben milyen szintű (helyi, területi vagy központi) nyomozó hatóság köteles eljárni. Az illetékesség pedig azt jelenti, hogy az adott ügyben az azonos szintű nyomozó hatóságok közül melyik jár el.

2.3. Az elsődleges intézkedések és a halasztást nem tűrő nyomozási cselekmények végrehajtása

Minta hogyan arról korábban szó volt, a bűncselekmény hatósági tudomásra jutását követően a hatóságnak intézkedési kötelezettsége van. Ezt nagyban befolyásolja a tudomásra jutás módja is. Ha az elsődleges intézkedések és a halasztást nem tűrő nyomozási cselekmények közötti különbséget nézzük, akkor azt látjuk, hogy az intézkedések (pl. a helyszín biztosítása) következtében nem indul meg a nyomozás, míg a halasztást nem tűrő nyomozási cselekményeknél (pl. helyszíni szemle, lefoglalás, házkutatás) igen.

A betöréses lopás bejelentését követően intézkedni kell a rendőrről helyszínre küldéséről, a bejelentés valódiságának ellenőrzése végett. A helyszínről történő visszajelentés függvényében intézkedni kell a helyszín biztosításáról, a szemle bizottság helyszínre küldéséről, a készenléti szolgálat értesítéséről (adatgyűjtés megkezdése) és a helyszín biztosításáról. Amennyiben a feltételek adottak, úgy meg kell kezdeni az üldözést is.

Sok múlik azon, hogy mit tesz a helyszínbiztosító annak érdekében, hogy a nyomok és anyagmaradványok megmaradjanak a bizottság kiérkezéséig. Ennek során az időjárási körülményeket is figyelembe kell venni, például egy családi ház udvarán található lábnyomot vagy lábnyomtöredéket érdemes letakarni, nehogy elmossa az eső. Megemlíthetném a szagmaradványokat is, amelyek a nyomkövető kutya indításához szükségesek.

A gyakorlati tapasztalataim sajnos azt mutatják, hogy sok esetben nem történik helyszínbiztosítás, vagy ha mégis, akkor jelentés nem készül róla. Számtalanszor előfordult már, hogy a hazaérkező tulajdonosra bízta a helyszín biztosítását a rendőrről, létszámbírányra hivatkozva.

¹¹⁰ 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet 2. §.

¹¹¹ 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet 1. számú mellékletének 17.3. pontja.

¹¹² 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet 3. § (1) bekezdése.

További problémát jelent a szemlebizottság túlterheltsége is, amely miatt a bizottság sok esetben órák múlva tud csak a helyszínre kiérkezni, míg a korábbi helyszínnel nem végzett. Az így helyszínre érkező szemlebizottságot a jelen lévő károsult (vagy képviselője) már sürgeti, hogy minél előbb végezzenek, takarítani szeretne, esetleg a késői órára való tekintettel már le szeretne feküdni, a másnapi munkavégzés miatt.

A helyszíni adatgyűjtés tekintetében az esti órákban már jellemző, hogy a helyszín közelében lakók nem szívesen nyitnak ajtót, még többszöri csengetésre sem. Így másnap azok újbóli megkeresése szükséges, ezáltal jelentős időelőnyhöz juthat az elkövető.

Összességében elmondható, hogy egy betörés bejelentése esetén általában az alábbi elsődleges intézkedések és halasztást nem tűrő nyomozási cselekmények kerülnek foganatosításra:

- igazoltatás,
- felvilágosítás kérése,
- a tetten ért elkövető elfogása, előállítása, a menekülő tettes üldözése,
- ruházat, csomag és jármű átvizsgálása,
- tanúk felkutatása, helyszíni adatgyűjtés,
- a helyszín biztosítása,
- nyomon vagy irányban történő üldözés szervezése,
- helyszíni szemle,
- lefoglalás,
- személy- és tárgykörözés,
- házkutatás.

Természetesen a fenti felsorolás korántsem kimerítő jellegű, hiszen mindig az adott ügynek, a szituációnak megfelelően kell cselekedni, intézkedni. Ezeknek az intézkedéseknek és a nyomozási cselekményeknek az összehangolása az ügyeleten múlik, illetve az ügyelet feladata. Az eredményesség az információáramlás és a reagálás sebességétől is függ, hiszen ilyenkor a fő cél az elkövetővel szembeni idővesztés csökkentése és az elkövető elfogása. Egy tapasztalt ügyeletes jelentősen hozzájárulhat a sikeres felderítés végrehajtásához, mivel sok minden múlik azon, hogy a hatóság a tudomásra jutást követően mikor és mit reagál. Az ügy szempontjából azon is sok múlik, hogy ezeket az intézkedéseket, nyomozási cselekményeket mennyire szakszerűen és a kriminalisztikai ajánlásoknak megfelelően hajtják végre.

3. A HELYSZÍNI SZEMLE MINT BIZONYÍTÁSI ELJÁRÁS ÉS HALASZTHATATLAN NYOMOZÁSI CSELEKMÉNY

A betöréses lopás tipikus helyszín köteles bűncselekmény, tehát a tudomásra jutást követően kötelező a helyszíni szemle megtartása. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy ez nem mindig van így. Természetesen az ügyek többségében ugyan megtartják a szemléket, azonban vannak olyan esetek, amikor a károsult a bűncselekmény észlelését követően időben jóval később (napok, vagy akár hetek múlva) hozza azt a hatóság tudomására, amikor a helyszínt már jelentősen megváltoztatta. Az ilyen esetekben a helyszín megtekintéséről jelentés és fotó készül, vagy még az sem. Szemlélet tehát nem azért kell tartani, mert előírás, hanem mert szükséges, és ezért lett előírás. Még az ilyen esetekben sem zárhatjuk ki, hogy találhatunk olyan nyomot, anyagmaradványt, amely a nyomozás előmenetelét segítené.

Meg kell jegyezni, hogy az elkövetők törekednek arra, hogy a helyszínen minél kevesebb nyomot hagyjanak hátra maguk után. Bizonyos esetekben (pl. álkulccsal

történő behatolás) a felfedezés idejét is megpróbálják kitolni azáltal, hogy rendet raknak maguk után.

A helyszíni szemle megtartása, eredményeinek rögzítése igen összetett feladat. Mivel maga a téma akkora, hogy külön egy szakdolgozatot is megérne, így erről csak általánosságban kívánok említést tenni, illetve a betöréses lopás helyszíni szemle sajátosságait kívánom ismertetni, górcső alá vonni.

3.1. A helyszíni szemléről általában

Kriminalisztikai értelemben a helyszín az a hely, ahol a nyomozás szempontjából jelentős cselekmény, esemény zajlott le. Ebből adódóan a szemlét a helyszínen kell megtartani. Az ott lefolytatott alapos és szakszerű szemle úgy a felderítés, mint a bizonyítás szempontjából döntő jelentőségű.

A betöréses lopás nyomozása során a helyszíni szemle szinte minden más intézkedést megelőz, így minden további intézkedésnek az alapja és kiindulópontja. Amennyiben ezt nem kellő alaposan, körültekintéssel végzik, úgy a mulasztások később már nehezen pótolhatók, hiszen a helyszíni szemle jellemzője, hogy általában halasztást nem tűrő, helyettesíthetetlen és eredeti formájában megismételhetetlen eljárási cselekmény.

Célját tekintve nem más, mint olyan adatok beszerzése és az eljárásjogi szabályok (Be. 119. § valamint a Nyer. 32–35. §) alapján történő rögzítése, amelyek a kriminalisztikai alapkérdések megválaszolása útján lehetővé teszik a bűncselekmény megtörténtének a megállapítását, az elkövető felderítését és a bűncselekmény bizonyítását. A büntetőeljárásban ezért is sorolják a helyszíni szemlét a bizonyítási eljárások közé.

Feladata nem más, mint annak megállapítása, hogy történt-e bűncselekmény, illetve milyen bűncselekmény történt, továbbá olyan információk felkutatása, amelyekből a bűncselekmény lefolyására és az elkövető személyére következtetni lehet. Kulcsfontosságú a nyomok, anyagmaradványok, tárgyi bizonyítási eszközök felkutatása, összegyűjtése és rögzítése, valamint állagának megóvása.

A kriminalisztika megkülönböztet nyílt és zárt helyszínt. A betörés tekintetében, zárt helyszínről beszélhetünk. Értelemeszerű azonban, hogy például családi házbetörés esetén a szemlét a helyszínhez tartozó nyílt területekre (udvar) is ki kell terjeszteni, hiszen az a cselekménnyel kapcsolatban áll.

3.2. A helyszíni szemle végrehajtásának szabályai

A helyszíni szemlének többféle végrehajtási módszere ismert, amelyek a szakirodalomban pontosan meghatározottak. A tapasztalataim azt mutatják, hogy betörés helyszínén a szubjektív módszerek közül, az úgynevezett gondolati rekonstrukció az, ami a legelterjedtebb. Ennek lényege, hogy a statikus szakaszban megismert információk, adatok alapján kialakítható verziók végiggondolása alapján, az elkövető mozgását a helyszínre vetítjük, majd az így kapott gondolati nyomtérképet felhasználva kezdjük meg a nyomkeresést a dinamikus szakaszban.

A helyszíni szemlét két részre osztjuk

- statikus és,
- dinamikus szakaszra.

Ugyan vannak szakirodalmak, amelyek az előzetes tájékozódást is egyfajta szakasznak tekintik, de – véleményem szerint – ez szerves részét képezi a statikus szakasznak.

Maga a szemle valóban klasszikusan statikus és dinamikus szakaszra osztható, azonban széles értelemben véve a szemlét megelőző feladatok is részét képezik ennek a bizonyítási eljárásnak. Ezek a szemlét megelőző feladatok:

- a helyszín biztosítása,
- a szemlebizottság vezetőjének a helyszínre érkezését követő feladatai és
- a szemlebizottság vezetőjének a szemle megkezdése előtti feladatai.

A szemlebizottság vezetőjének a helyszínre érkezést követő feladatai:

- tájékozódás a történetről, a helyszínbiztosító járőr jelentésének fogadása, kérdések felvetése,
- meggyőződés arról, hogy minden elsődleges intézkedést megtettek-e,
- amennyiben az elsődleges intézkedéseket vagy egy részüket elmulasztották megtenni, gondoskodni azok végrehajtásáról, végül
- a sértett és/vagy a felfedező tanú (esetlegesen más tanú) meghallgatása és kikérdezése.

A helyszíni szemle megkezdése előtti feladatok: a helyszíni szemle megkezdése előtt a bizottság vezetője

- ismételtlen felméri, hogy a szemle eredményes végrehajtásához szükséges személyi és tárgyi feltételek megvannak-e [a szemle eredményes végrehajtása szempontjából ez egy fontos mozzanat: itt dől el ugyanis, hogy a bizottság vezetője kívül egészíti ki a bizottságot (pl. genetikus szakértő, orvos szakértő, pszichológus mint szaktanácsadó, nyomkövető kutya és vezetője, stb.), illetve milyen technikai eszközt vesz igénybe (pl. fémkereső detektor, speciális fényű lámpák, stb.)],
- a bármely okból változásnak vagy megsemmisülésnek kitett nyomok, anyagmaradványok és tárgyi bizonyítási eszközök haladéktalan megóvásáról vagy rögzítéséről gondoskodik (szakzsargonnal élve: soron kívül szemle alá vonja az inkriminált nyomokat, anyagmaradványokat, stb.),
- saját elhatározásból, hivatalból vagy az érintett személy indítványára intézkedik a hatósági tanúk alkalmazásáról,¹¹³ és
- rövid eligazítást tart a szemlebizottság tagjai számára.¹¹⁴ (A szerkesztő megjegyzése.)

3.2.1. Statikus szakasz

Betöréses lopások esetében a helyszínre érkezést követően a tájékozódásnak a menetét értjük statikus szakasz alatt. Ennek során mérni kell a helyszín nagyságát, a szemle határait, irányát. Elsődleges a behatolás módjának a megállapítása, hiszen a későbbiekben ezeken a területeken valószínűsíthető a legtöbb nyom vagy anyagmaradvány. Ezért is nevezzük a szemle súlypontjainak az ilyen részeket. Már ekkor fel kell mérni, hogy nyomkövető kutya alkalmazására, indítására van-e lehetőség. Meg kell állapítani az elkövető mozgási irányát, azt, hogy van-e a helyszínen vagy annak közvetlen közelében kamera elhelyezve, amely a cselekménnyel kapcsolatban információval bírhat. Vizsgálni kell, hogy az elkövető irányban vagy nyomon történő üldözésére van-e lehetőség.

Összességében a statikus szakasz nem más, mint a helyszín állapotának és összefüggéseinek feltárása, az összkép megállapítása, rögzítése.

Gyakorlati problémákat vet fel a szemle határainak meghatározása. Általában valamilyen fizikai akadályhoz történik ennek kötése (pl. út, kerítés, ösvény). A tapasztalat azonban az, hogy ezeken a határokon túlmenően is akadnak olyan nyomok, melyek jelentősen befolyásolhatják a további intézkedéseket. Gyakori eset, hogy a tettes a melléképület ajtajának felfeszítését követően, az onnan zsákmányolt kisépeket a későbbi elszállítás céljából a kerítésen túli fás-bokros területen rejtette el. Az ilyen eseteknél nemcsak a kármegtérülés lehetősége adott, hanem az elkövető felkerítése, elfogása is, hiszen vélhetően vissza fog menni a rejtékhelyhez.

A következő problémát a napszakok okozzák, mivel a betöréses lopások helyszíni szemléje nagyrészt az esti, illetve az éjszakai órákban zajlik. Ennek okán a mesterséges megvilágítás bizonyos esetekben nem mindig célravezető. Igaz ugyan, hogy

¹¹³ Be. 183. §.

¹¹⁴ Dr. Kovács Gyula–Dr. Nagy József: A kriminálmétodika elméleti és gyakorlati kérdései, 93. oldal (Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó Zrt. Budapest, 2013).

a zárt helyiségben ennek nincs igazán jelentősége, de gondoljunk csak a nyílt területekre. Egy nagyobb udvarban lámpafény mellett, nehéz a terep felmérése, az elkövetőre utaló mozgási irány felkutatása. Volt olyan esetem, amikor másnap, természetes megvilágításnál derült fény arra, hogy az elkövető először a tetőt megbontva kívánt bejutni az épületbe, amely eredményre nem vezetett, így az ablak befedése mellett döntött. Ezt a mulasztást be lehet tudni a helyszíni szemlebizottság hanyagságának is, mondván nem kellően vizsgálták körbe a helyszínt, azonban úgy gondolom, egy természetes megvilágítású helyszínen a szemlét sokkal hatékonyabban, precízebben végre lehet hajtani. Ezt arra alapozom, hogy az éjszakai órákban, lámpafény mellett nem biztos, hogy észrevesszük azokat a nyomokat, amelyeket nappali időszakban egyértelműen felfedeznénk. Tehát ebből adódóan a mesterséges megvilágítási viszonyok közt folytatott szemlén igen körültekintően kell a helyszínt megvizsgálni, és az összképet megalkotni.

3.2.2. Dinamikus szakasz

Ennek a szakasznak a legfontosabb feladata a nyomok, anyagmaradványok és tárgyi bizonyítási eszközök rögzítése, a helyszín részletes megvizsgálása és annak leírása.

E szakasz gyakorlatilag nem más, mint a korábban meghatározott súlypontok felszámolása, valamennyi olyan nyom és anyagmaradvány felkutatása, vizsgálata és rögzítése, amely meghatározó a bűncselekménnyel kapcsolatban, továbbá segíti az elkövető felkutatását, vagy bizonyítási eszköz forrása lehet. A nyomok felkutatásának és rögzítésének módját azok részletes leírása mellett a szemle (helyszíni) jegyzőkönyvben is fel kell tüntetni. Ennek menetét a következő alponthan kívánom ismertetni.

3.3. A helyszíni szemle lefolytatásának és eredményének a rögzítése

A helyszíni szemle rögzítését a Be. 119. § (3) bekezdése, 123. § (5) bekezdése, 166–167. § (A jegyzőkönyv), valamint a Nyer. 32. §, 34–35. § és 182–186. § szabályozza. Így a szemle tárgyáról, ha lehetséges és szükséges, kép- vagy hangfelvételt, illetve ezeket egyidejűleg rögzítő felvételt, rajzot vagy vázlatot kell készíteni, majd azt a jegyzőkönyvhöz csatolni. A jegyzőkönyv a szemle legfontosabb dokumentuma, amely közokiratnak minősül. Bizonyítja az eljárás törvényességét és objektivitását. A jegyzőkönyvet úgy kell kitölteni, hogy az a tartalmi kellékeire vonatkozó jogszabályoknak és a kriminalisztikai ajánlásoknak megfeleljen.

A jegyzőkönyvi rögzítés mellett, a képi rögzítés (fényképfelvétel) a leggyakoribb. Minden más módon történő rögzítés ritka vagy egyáltalán nem jellemző. A helyszínvázlattal vagy helyszínrajzzal a munkám során soha nem találkoztam, de – értesüléseim szerint – más Rendőrkapitányságokon sem alkalmazzák ezeket a rögzítési módokat.¹¹⁵

Egy betörés helyszínén gyakorlatilag szinte az összes „klasszikus” nyom előfordulhat. Ilyenek, pl. tenyér-, láb és lábbeli nyomok, ujjnyomok, eszköznyomok, járműnyomok, valamint a biológiai anyagmaradványok és a szagmaradványok. Esetenként magát az elkövetéshez felhasznált eszközt (pl. feszítővas) is a helyszínen hagyják az elkövetők. Gyakoriak a családház-betörések helyszínén, az ablakpárkányon elhelyezkedő lábbeli-nyomtöredékek. Gyakoriak továbbá, hogy a lakásban tör-

¹¹⁵ Más, például közlekedési bűncselekmények helyszíni szemléjén (Btk. XXII. Fejezet) a jegyzőkönyvben történő rögzítés mellett, kötelezően helyszínrajzot és helyszínvázlatot is készítenek (a szerkesztő megjegyzése).

ténő kutatás-forgatás következtében az elkövetők óhatatlanul rálépnek egy-egy papírlapra (pl. földre szórt újság, boríték), amelyen máris tükröződik a lábbeli talplenyomat. Az is jellemző, hogy az elkövető a helyszínen felejtí az üres papírborítékot, amelyben korábban a károsult a pénzt tárolta. A papírborítékon ujjnyom kereshető vegyszeres eljárással.

Ezeket a nyomokat és tárgyi bizonyítási eszközöket tapadó fólián, illetve eredetben rögzítjük későbbi szakértői vizsgálatra. (Eredetben rögzítünk minden olyan tárgyi bizonyítási eszközt, amelynek mérete, halmazállapota és állaga sérülésmentes, tartós, illetve változás nélküli tárolása lehetséges.)

A nyomokat már a szemle statikus szakaszában elsődlegesen fényképen vagy videó felvételen rögzítjük. Kikötés ebben a szakaszban, hogy nem mozdítunk el semmit a helyéről, hiszen a dolgok statikus helyzetét nem változtathatjuk meg. A tényleges nyomrögzítés és kutatás a helyszíni szemle dinamikus szakaszában történik. Ezt gyakorlatilag a bűnügyi technikus végzi. Az általa rögzített, eredetben biztosított vagy megmintázott nyomot, anyagmaradványt a helyszínen bűnjelcímkével hitelesíteni kell. E címkét az eljáró nyomozó vagy bűnügyi technikus, amennyiben hatósági tanút is bevonnak az eljárásba, úgy a hatósági tanú is aláírja, igazolva ezzel annak rögzítését, illetve hiteleségét. A helyszíni szemle jegyzőkönyvben rögzíteni kell a talált nyomok, anyagmaradványok pontos, számmal is azonosított helyét, jellegzetességeinek leírását, a nyom rögzítésének menetét és módját.

Amennyiben szemle során helyszínvázlat vagy helyszínrajz készül,¹¹⁶ úgy abban is értelemszerűen fel kell tüntetni a nyomok, elváltozások feltalálási helyét. Szagmaradvány rögzítése során, az erre rendszeresített űrlapot kell kitölteni, illetve jegyzőkönyvet kell felvenni.

A szemle során a bizottságvezető kötelessége ellenőrizni azt, hogy a szemlén felárt és rögzített nyomokat, anyagmaradványokat, tárgyi bizonyítási eszközöket szakszerűen csomagolták-e, a minta mennyisége elegendő-e, illetve a nyomrögzítés összességében megfelel-e az eljárási szabályoknak. A szemle végén a jelenlévők aláírásukkal igazolják azt, hogy a szemle jegyzőkönyvben foglaltak a valóságnak megfelelnek.

A gyakorlatban nem ritka az eredetben történő rögzítés, ahogy azt korábban már említettem. Eredetben rögzítjük az eszköznyomokat tartalmazó elvágott lakatokat, helyükről kiszerezelt záratokat is. Az így rögzített és lefoglalt zárhoz szükségesek az azt működtető kulcsok is. Kikötés, hogy a lefoglalt kulcsokat vagy más eszközt nem szabad belepróbálni a zárba, hiszen ezáltal megsemmisíthetjük a zárban, lakatban található értékes nyomokat.

Próbanyitások esetén lehetetlenné tesszük az álkulcs használatára utaló nyomok és anyagmaradványok észlelését, és az elkövető által használt eszköz azonosítását. Arról nem is beszélve, hogy meg lehet kísérelni az ujjnyom-kutatást a zárfelületen vagy a lakatházon, hiszen a lakat elfűrészeléskor általában azt megfogja a tettes. Zárok esetében a külső és belső oldalakat a lefoglalás során jelölni kell. Kriminálisztikai ajánlás, hogy a szemle során a zárat nyomszakértő szerelje ki, illetve csomagolja be.

Időnként felmerül az önbetörés gyanúja is, mint egyfajta verzió, így „*az is előfordulhat, főleg önbetörések színlelése esetén, hogy fűrészpör egyáltalán nem található az állítólag átvágott tárgy alatt, vagy az összeszedett vastörmelék összetétele nem egyezik meg a lakatszár anyagának összetételével. Ebből olyan következtetés vonható le, hogy a lakatszár átvágása nem a bűntett helyszínén, pontosabban nem*

¹¹⁶ A helyszínrjz általában a helyszínvázlat alapján, de nem a helyszínen készül (a szerkesztő megjegyzése).

a lakat helyén történt.”¹¹⁷ Az ilyen eseteknél a helyszínen keresni kell az úgynevezett negatív nyomokat, anyagmaradványokat, hiszen ezek által megdönthető a „károsult” állítása.

Az utóbbi időben jellemző, hogy a lakat eltávolítását követően a tettes a lakatot a helyszínről elviszi, majd távolabb eldobja. Vélhetően tudatában van annak, hogy az elvágott (elfűrészelt, leütött) lakat a védelmi funkciójának a kiiktatásához felhasznált eszköz nyomait tükrözi. Épp ezért egy sorozatbetörés bizonyításánál maga az elvágott lakat is kulcsfontosságú lehet, hiszen más ügyben lefoglalt vágásra alkalmas eszközzel kérhetjük a szakértői összehasonlítást, a nyomok alapján.

Panellakások esetében jellemző az ajtó külső felületén lévő fülnyom is, amit a bűnügyi technikus porozásos (pl. gázkorom) eljárással tesz láthatóvá, majd ezt tapadó fólián rögzíti. Innentől kezdve a rögzített fülnyomot már csak a számításba jöhető személyek fülnyomatával kell összehasonlítani.

A nyom tapadó fólián történő rögzítése azon alapul, hogy korábban az előhívó por alkalmazásának vagy más esetleges szennyeződésnek köszönhetően, a kirajzolódó nyom sajátossága egyszerűen a nyomra helyezett fólia ragacsos felületi rétegébe beletapad (ezt követően a védő fólia visszahelyezése szükséges), így a tapadó fólia hordozza a nyom jellegzetességeit, ezért alkalmas a szakértői vizsgálatra. Ezáltal kiválóan alkalmazható emberi test nyomainak (ujj-, fül, tenyérynym, stb.) rögzítésére. Természetesen, ennek szakszerű rögzítése szükséges, hisz annak elmosódása esetén, a nyomképző azonosítása is megghiúsulhat. Megjegyezni kívánom, hogy amennyiben a szemle során daktiloszkópiai nyom vagy nyomtörredék kerül rögzítésre, úgy szükséges rögzíteni a véltlen személyek (károsult és a hozzá kapcsolódó személyek) ujjlenyomatát is, összehasonlítás, illetőleg kizárás céljából.

Gyakori problémát jelent, hogy ezektől a személyektől a mintavétel elmarad, vagy ha van is, az elmosódott, használhatatlan. Így a nyomozás során szükséges ezeknek a mintáknak az ismételt beszerzése, amely időt, plusz feladatot, a véltlen személynek újabb időkiesést jelent, ezért erre ügyelni kell a helyszíni nyomrögzítések során.

A nyomok tekintetében a másik rögzítési mód a megmintázás. Ezt a módot leginkább a feszítés nyomok rögzítésénél alkalmazzuk a betörés helyszínén, amikor például az ajtófélfán lévő feszítési nyomot mintázzuk meg szilikon-gumival, amely kiválóan képes tükrözni a megmintázandó forma alaki sajátosságait.

A tapasztalat az, hogy egy ajtó befeszítése esetén egy masszívabb ajtónál bizony több, akár húsz-harminc, úgynevezett „ráfogási nyom” található. Ezek közül kell kiválasztani azt, amelyik a legtöbb alaki sajátosságot tükrözi. Természetesen több ilyen nyom is rögzíthető egyszerre.

A megmintázási módot tekintve jellemző még a gipsszel való megmintázás. Gondoljunk csak arra, hogy egy udvar kertjében lévő lábbeli nyomnak milyen jelentősége van, amely méretbeli és alakbeli sajátosságokat is mutat. Meg tudjuk állapítani elhelyezkedéséből a haladási irányt, méretéből, egymáshoz való távolságából (lépéshossz) az elkövető méretét, magának a járásnak a sajátosságait (biceg), meg tudjuk saccolni, hogy felnőtt vagy gyermek lábbelijétől származik-e, de akár a test-súlyra is tartalmazhat adatokat a nyomhordozóba való benyomódásából következően. Térfogati nyomként tükrözi továbbá a nyomképző sajátosságait, így mindenképpen szükséges a nyom rögzítése, és erre a legalkalmasabb a gipsz.

Az anyagmaradványok köréből biológiaiak tekintjük többek között a testnedveket (pl. vér, nyál, ondó), az emberi szövetmaradványokat, haj- és szőrszálakat, amelyek

¹¹⁷ Kollok Alajos: Zárak és lakatok szakértői vizsgálatának néhány kérdése, 4. oldal (Belügyminisztérium, ORFK Bűnügyi Technikai Osztály, Budapest, 1968).

esetenként jelen lehetnek a betörés helyszínén. Ezek, a már rögzített nyomok mellett, az azonosításban kiemelt jelentőséggel bírnak. Jellemzően akkor keletkeznek, ha az elkövető a behatolás vagy kutatás során megsérül.

Azokat az egyéb anyagmaradványokat, amelyek a fenti körbe nem sorolhatók, fizikai-kémiai anyagmaradványoknak nevezzük. Ide tartoznak az üvegszilánkok, vakolat morzsák, műanyagszemcsék, stb. Először kezdő nyomozóként nem is érttem, minek vesznek mintát a helyszíni szemlén a bolti betörés során a betört kirakatüvegből. Aztán, amikor egy sikeres felderítés alkalmával eljutottunk egészen az orgazdához, majd a házkutatás során egy bőröndben megtaláltuk a bolt eltulajdonított készletének egy részét, közte üvegszilánk darabokkal, nos, innentől a válasz már egyértelmű volt.

A helyszíni szemle során rögzített állapotnak, illetve nyomoknak, és anyagmaradványoknak, tárgyi bizonyítási eszközöknek bizonyító ereje van a büntetőeljárásban. A szemle során rögzített tárgyi bizonyítási eszközöket nem lehet visszavonni, nem lehet módosítani, azok jelenlétét megfellebbezhetetlen tényként kell figyelembe venni a büntetőeljárás során.

4. TOVÁBBI BIZONYÍTÁSI ELJÁRÁSOK A NYOMOZÁS SORÁN

A helyszíni szemlén túlmenően a Be. további öt bizonyítási eljárást határoz meg:

- a helyszíni kihallgatás,
- a bizonyítási kísérlet,
- a felismerésre bemutatás,
- a szembesítés,
- a szakértők párhuzamos meghallgatása.

A következőkben ezeket az eljárásokat kívánom ismertetni a betöréses lopás tükrében. Kitérek továbbá az egyéb bizonyítási eljárásra (szagazonosítás) is, amelyet ugyan a Be. nem nevesít, de szükségesnek tartom megemlíteni, hiszen a betöréses lopáshoz kapcsolódhat. Itt is meg kívánom jegyezni, hogy a felsorolt eljárások önmagukban is nagy témakört alkotnak, ezért csak érintőlegesen fejttem ki ezeket az eljárásokat, valamint azokat a hibákat, problémákat vetem fel, amelyeket egy betöréses lopás során a nyomozó elkövethet.

4.1. A helyszíni kihallgatás

A helyszíni kihallgatás egy sajátos, speciális kihallgatási forma. A helyszíni kihallgatás egyfajta kriminalisztikai módszer, amellelt, hogy egyben bizonyítási eljárás is. Eljárásjogilag a helyszíni kihallgatást a Be. 120. §, valamint a Nyer. 37–39. § szabályozza.

E bizonyítási eljárás feltétele, hogy a terheltnek vagy a tanúnak az előzetes kihallgatása már megtörténjen, továbbá a vallomást tevő vállalja az aktív együttműködést. Ezt a nyomozási cselekményt akkor fogatosítjuk, amikor a vallomást tevő helyszíneket mutat meg, helyzeteket rekonstruál, továbbá tárgyi bizonyítási eszközök hollétét, megtalálási helyét ismerteti a hatósággal, valamint olyan, korábban megtörtént cselekményeket mutat be szemléletesen, amelyek az ügy felderítését, megismerését szorosan elősegítik.

Specialitása abban rejlik, hogy a vallomást tevő a helyszínen tesz vallomást, hogy adott helyen korábban milyen történés zajlott le, amely az ügy szempontjából releváns értékű.

Betöréses lopás nyomozása során, általában a gyanúsított kihallgatását követően kerül sor a helyszíni kihallgatásra. A Be. lehetővé teszi ugyan a tanú közreműködé-

sével történő lefolytatását is, azonban elsősorban a terhelt által tett helyszíni kihallgatás a jellemző. Akkor szükséges, ha a helyszín tisztázása, ellenőrzése, esetleg új helyszínek megismerése vagy új bizonyítási eszköz beszerzésére irányul. Rögzítése jellemzően jegyzőkönyvben történik. Ajánlott továbbá a nyomozási cselekmény során fénykép- vagy videofelvételt, illetve hangfelvételt, indokolt esetben pedig helyszínvázlatot/helyszínrajzot készíteni. A vallomást tevőt minden esetben figyelmeztetni kell jogaira, kötelezettségeire, majd a nyilatkozatát rögzíteni kell. Az elkövetőnek önszántából aktívan kell részt vennie az eljárásban.

A helyszíni kihallgatás jelentősége abban rejlik, hogy olyan tényeket, körülményeket tudhatunk meg, amelyet csak az a személy ismerhet, aki a bűncselekmény elkövetésében részt vett, vagy azt valamilyen formában észlelte (tanúként), illetve a vallomástétel során az elmondott, bemutatott cselekményt tanulmányozhatjuk, megfigyelhetjük.

Úgy gondolom, nagy a jelentősége a helyszíni kihallgatásnak a sorozatbetörések nyomozása során is. Az utazóbűnözés elszaporodása következtében több elkövető nem tudja elmondani, elmagyarázni, hogy pontosan hol található a helyszín, azt honnan közelítette meg, illetve, ott pontosan mi zajlott, hol dobta el a bűncselekményhez felhasznált eszközt, stb. Ez abból is adódik, hogy nem helybéli révén helyismereti hiányokkal küzd. Ennek kiküszöbölése érdekében, kiválóan alkalmas a helyszíni kihallgatás, ahol a helyszín pontos megjelölése és az ott történtek rekonstruálása valósul meg a terhelt által.

Nagyon fontos az a szó, hogy a terhelt által. Bizonyára minden betörésekkel foglalkozó nyomozó vezet magának egyfajta listát, amelyen a korábbi betörések helyszínei és az azokkal kapcsolatos adatok találhatóak. Nem javasolt, sőt, úgy gondolom tilos a gyanúsítottat szándékosan rávezetni, illetve odavezetni a korábbi betörések helyszínére, mondván, akkor mutassa be, ott mi történt pontosan. Még akkor sem javasolt, ha a vallomást tévő pontosan meg tudja jelölni a helyszín címét.¹¹⁸ Később az elkövető védekezhet azzal, hogy a nyomozó vezette a helyszínre, és az ő nyomására tett vallomást. A helyszíni kihallgatásnak a lényege pontosan abban rejlik, hogy a terhelt vezet a bűncselekmény helyszínére, és ott mindenre kiterjedő vallomást tesz a bűncselekmény körülményeiről.

Abban, véleményem szerint, lehet segíteni, hogy támpontokat adunk (pl. kórház, templom) a helyszín behatárolásánál, azonban a vallomást tevőnek kell a környék felismerése során a nyomozókat a helyszínre irányítania. Fontos, hogy az elhangzottak pontosan, félreérthetetlenül legyenek rögzítve, hiszen a gyanúsított kihallgatásánál a terheltnek megvan a joga, hogy a vallomását később visszavonja, vagy azt megváltoztassa, módosítsa.

Egy korábbi bűnügyemben, lakásbetörés sorozat kapcsán, az egyik elkövető a helyszíni kihallgatás során megjelölt egy bizonyos helyszínt, majd ott részletes vallomást tett. Elmondta, hogyan hatolt be társaival a lakásba, majd ott, amíg a társai kutattak-forgattak a nappaliban, ő az üvegasztal mellett foglalt helyet a kanapén és onnan irányította társait. Később a nyomozási szak lezárásához közeledve jelezte, hogy erősen gondolkodik a vallomás visszavonásán. Ezt természetesen megtehetette volna, de nem tette, mivel menetközben rájött, hogy túl részletes vallomást tett, korábban a helyszínen. Hiszen honnan tudta volna, hogy az adott lakásban üvegasztal van a nappaliban?

A helyszíni kihallgatás egy igen összetett bizonyítási eljárás. Mindenképpen célszerű lefolytatása előtt egyfajta tervet készíteni, összesíteni kell a rendelkezésre álló

¹¹⁸ Amennyiben a terhelt pontosan, tehát cím szerint megjelöli az elkövetés helyét, megítélésem szerint, nem tilos a bűncselekmény helyszínére „odavezetni”. Ezt itt és most, részletesebben hadd ne fejtsem ki (a szerkesztő megjegyzése).

adatokat. Fel kell készülni a vallomás során felmerülő kérdésekre, mi az, amit tisztázni kell az adott helyszínen. Figyelemmel kell lenni továbbá arra is, hogy amennyiben az elkövetők őrizetben vagy előzetes letartóztatásban vannak, akkor azok szállításáról, őrzéséről is gondoskodni kell. Azt is számításba kell venni, hogy a gyanúsított a helyszín lélektani hatással lehet (hiszen újra szembesül a tetthellyel), így a viselkedése is megváltozhat.

Összességében ez a nyomozási cselekmény a szemle és a kihallgatás taktikájára, kriminalisztikai ajánlására, normáira épül. Az eljárás nem sértheti az állampolgárok érdekét, jogait, emberi méltóságát. Az eljárás elvégzését követően mindenképpen szükséges az eredmény kiértékelése, indokolt-e további nyomozási cselekmény vagy más bizonyítási eljárás végrehajtása.

4.2. A bizonyítási kísérlet

A nyomozás során a bizonyítási kísérletre akkor kerül sor, ha azt kell megállapítani vagy ellenőrizni, hogy valamely esemény vagy jelenség meghatározott helyen, időben, módon, illetőleg körülmények között megtörténhetett-e.¹¹⁹ Eljárásjogilag a bizonyítási kísérletet a Be. 121. § és a 123. §, valamint a Nyer. 40–43. § szabályozza. A fentiek alapján, a bizonyítási kísérlet lefolytatása során annak jegyzőkönyvi rögzítése elengedhetetlen.

A bizonyítási kísérlet – akárcsak a helyszíni kihallgatás – halaszthatatlan (vagy halasztást nem tűrő) nyomozási cselekményként soha nem kerülhet foganatosításra, ezért nem eredményezheti a nyomozás elrendelés nélkül történő megindulását. Megtartása során hang, fénykép, videofelvétel, valamint helyszínrajz is készülhet, amelyet csatolni kell a jegyzőkönyv mellé.

Betörések nyomozása során akkor alkalmazzuk ezt az eljárást, amikor valamilyen cselekvéssort, tevékenységet vagy emberi képességet kívánunk ellenőrizni. A nyomozás során különböző verziók is felállíthatók. Ezek ellenőrzésére kiválóan alkalmas a bizonyítási kísérlet. Megcáfolhatja vagy alátámaszthatja, megerősítheti a korábbi vallomást.

A bizonyítási kísérlet során a már ismert adatok figyelembevételével, mesterséges úton kerülnek létrehozásra a szükséges feltételek. Ez alatt értem például, hogy ha azt kell ellenőrizni, hogy – az elkövető állítása szerint – egy mellékhelyiség kis méretű ablakán bemászva hatolt be az épületbe, nem feltétlenül szükséges a helyszínen történő bemászás bemutatása, ha a kapitányság belső udvarán ugyanazon magasságban az adott méretű ablak megtalálható. Ez esetben a bizonyítási kísérlet a kapitányság udvarán is megtartható.

Azt azonban meg kell jegyezni, hogy a bizonyítási kísérleten való együttműködésre nem kötelezhető az eljárás alá vont személy. Őszinte közreműködése ugyanakkor nagyban befolyásolja az eljárási cselekmény kimenetelét, eredményét. Bizonyos esetekben helyettesíthetők ezek a személyek is, kitétel azonban, hogy a vizsgált személy fizikumával, testméretével hasonló legyen a végrehajtó személy.

Sokszor a bizonyítási kísérlet során azt kívánjuk ellenőrizni, hogy adott távolságból előidézett hang- vagy fényhatás észlelése lehetséges-e. A kirakatüveg betörése a szomszéd utcában éjszaka hallható-e, vagy az elemlámpa fénye kiszűrődhetett-e az utcára, azt észlelhetette-e az ott parkoló gépkocsi vezetője. Ennek alapján ellenőrizni kell magát az érzékelhetőséget, valamint az észlelő személy ingerküszöbét is. Az ingerküszöb személyenként eltérő, hiszen gondoljunk csak a vakokra, akiknek kifinomultabb a hallása mint egy átlagos személyé.

¹¹⁹ Be. 121. § (1) bekezdése.

A kísérletet megelőzően összegezni, rendszerezni kell a rendelkezésre álló adatokat, majd meg kell határozni a kísérlet lefolytatása során, mit szeretnénk kizárni vagy igazolni. Tisztázni kell a közreműködő személyeket, törekedni kell a lehető legkisebb jelenlévői létszámra. Amennyiben a fogva tartott gyanúsított részvétele az eljárás során elengedhetetlen, úgy annak őrzésére intézkedni kell. Ne feledjük: ilyen esetekben, amikor a fogvatartott „*friss levegőre*” kerül, nagyban növeli a szökés lehetőségét, veszélyét is. Nem egy olyan sajnálatos eset történt, hogy amikor a fogvatartott elnyerte az eljárásban résztvevők bizalmát, egy óvatlan pillanatban szökést kísérelt meg. A bizonyítási eljáráson csak az legyen jelen, akinek a jelenléte eljárásjogilag indokolt és elengedhetetlen. Szakértő bevonása bizonyos esetekben szükséges.

Nem tartható bizonyítási kísérlet akkor, ha

- végrehajtása során a jelenlévők vagy más személy testi épsége, élete veszélybe kerül,
- a kísérletben részvételük indokolt volna, de a sértett vonakodik, vagy a gyanúsított megtagadja az aktív közreműködést,
- a bűncselekmény ismétlését jelentené,
- kimenetele ellenőrizhetetlen, eredménye bizonytalan,
- előkészítése túlzottan költséges, hosszadalmas, vagy lebonyolítása jelentős károkozással járna.

Összességében, a bizonyítási kísérlet, mint bizonyítási eljárás, egyfajta gyakorlati teendők sorozatát képezi, amelyek alkalmasak arra, hogy végrehajtásuk során egy korábbi állítást ellenőrizhessünk, illetve meggyőződhessünk annak megtörténhetőségéről, illetve végrehajthatóságáról.

4.3. A felismerésre bemutatás

A továbbiakban a felismerésre bemutatást kívánom ismertetni. Azon belül is a tárgya tekintetében, a személy felismerésre bemutatását, mivel betöréses lopás nyomozása során ez a leggyakoribb, az eltulajdonított tárgyak bemutatása mellett. Célját tekintve nem más, mint a bemutatandó személy azonosítása. A felismerésre történő bemutatás alapköve a korábban jegyzőkönyvben rögzített károsult vagy tanú által közölt személyleírás az elkövetőről. Fontos annak részletes leírása, kiterjesztve az elkövető által viselt ruházatra is. Rögzíteni kell, hogy mi az, ami alapján felismerné, egyáltalán felismerné-e, ha újra látná a személyt? Amennyiben felismeri, azt mire alapozza? Eljárásjogilag a felismerésre bemutatást a Be. 122–123. § valamint a Nyer. 44–50. § szabályozza.

Betöréses lopás során jellemző, hogy a betörőt a behatoláskor maga a károsult, vagy annak közeli hozzátartozója zavarja meg a cselekményében, így mint észlelő személyként az azonosítás velük végzendő el, amelyre az eljárás folyamán a lehető leghamarabb intézkedni kell, az emlékképek időbeli elhalványodása miatt. Ugyanakkor a túlzott kapkodás sem célravezető, ahogyan azt a következő gyakorlati példa is mutatja.

A betörés bejelentését követően a helyszínre érkező rendőrről a helyszínen a károsulttól kapott személyleírás alapján, azonnal megkezdte az irányban történő üldözést. Három utcával odébb, a személyleírásnak megfelelő személyt igazoltatta, majd szolgálati gépjárművel az igazoltatottat visszavitte a helyszínre az észlelő személyhez bemutatásra, majd onnan előállította a rendőrkapitányságra.

Ezt az esetet korántsem nevezném felismerésre bemutatásnak. Még akkor sem, ha a felismerő személy ráismert a felismerendő személyben az elkövetőre, vagy épp azért nem ismerte fel, mivel tartott annak bosszújától.

„A fentiekből látható, hogy a felismerésre bemutatásnál milyen nagy jelentősége van a befolyásolást kizáró körülmények maradéktalan biztosításának. A bíróság kizárólag a nyomozó hatóság által már lefolytatott felismerésre bemutatás (jegyzőkönyvvel és fényképfelvételekkel dokumentált) eredményét értékelheti, hiszen az eljárási cselekmény megismétlésére értelemszerűen nem kerülhet sor. Ezért a felismerésre bemutatás lefolytatásának törvényessége akár a büntetőeljárás eredményére is hatással lehet.”¹²⁰

Gyakorta tapasztalom, hogy a bemutatás elvégzését követően közlik a kollégák, hogy az eljárási cselekmény „eredményre nem vezetett”. Pedig, ha jobban átgondoljuk, maga az, hogy nem ismerték fel a bemutatott személyt, az is egyfajta eredmény, hiszen úgymond kizárhatjuk őt az elkövetői körből. Megjegyzem, ezt sokszor kétkedéssel fogadjuk, hiszen lehet, hogy félelme miatt nem meri vállalni az észlelő személy az azonosítást. Ügyelnünk kell arra, hogy a kriminalisztikai ajánlásoknak megfelelően a felismerendő személyt a bemutatás során olyan közegben helyezzük el, ahol legalább három, nagyjából hasonló testalkatú, testi adottságú indifferens személy helyezkedik el.¹²¹ Tapasztalataim szerint az élőszemélyes bemutatásnak nagyobb esélye van a „sikerre”, hiszen a fényképről történő bemutatás nem adja vissza élethűen a testi adottságokat. Ez esetben a fotó készítésének az ideje is probléma forrása lehet, mivel az ember az idő múlása során folyamatosan változik.

Élőszemély bemutatásánál célszerű a detektív tükör használata (amennyiben van rá lehetőség), ez az úgynevezett fedett bemutatás alkalmazása, hiszen az ilyen esetekben az azonosító személynek nagyobb a biztonságérzete.

4.4. A szembesítés

A szembesítés, mint bizonyítási eljárás „*lényegét tekintve sajátos, kombinált kihallgatás, olyan önálló nyomozási cselekmény, amelynek keretében egyidejűleg több személy kihallgatása megy végbe kifejezetten azzal a céllal, hogy a kihallgatottak korábban tett vallomásai közti lényeges ellentétet feloldják.*”¹²²

Hasonló meghatározást találunk a német irodalomban. „Az ellentmondások tisztázására szolgáló szembesítés két már kihallgatott személy egyidejű kihallgatása, akiknek az állításai jelentősen eltérnek egymásétól.”¹²³ A francia büntetőjogi szakszótár alapján a szembesítés: „A tanúk egymással, a tanú és a sértett, vagy egy tanú és a terhelt között történő szembeállítás. Így állításaik egymás jelenlétében ellenőrizhetők, egyeztetethetők és mérlegelhetők.”¹²⁴

Ahogy a meghatározásból is kitűnik, a szembesítést kihallgatásnak kell megelőznie, ez annak alapfeltétele. További feltétel, hogy lényeges ellentmondás mutatkozzon a szembesítendő személyek vallomásaiban. Ugyan többes számot mutat maga a definíció is, azonban fontos tisztázni, hogy a „több személy” alatt két személyt értünk. Nem többet, nem kevesebbet. A szembesítendőek tekintetében, mind a tanú mind pedig a gyanúsított személyében lehetőség van a szembesítésre, a jogi előfeltételek figyelembevételével. Szembesíthető tehát a tanú a gyanúsítottal (terhelttel), a tanú a tanúval, és a gyanúsított a gyanúsítottal.

Mellőzni kell a szembesítést, ha

- az a gyermekkorúban félelmet kelt,

¹²⁰ Fázsi László: A felismerésre bemutatás szabályainak jelentősége a nyomozás eredményének bírói értékelésekor. Belügyi Szemle, 1997/9. szám, 107. oldal (Belügyminisztérium, Budapest, 1997).

¹²¹ Be. 122. § (1) bekezdés.

¹²² Tremmel Flórián–Fenyvesi Csaba–Herke Csongor: Kriminalisztika Tankönyv és Atlasz, 385. oldal (Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2005).

¹²³ Ackermann, R.–Clages, H.–Roll, H.: Handbuch der Kriminalistik, 58. oldal (Stuttgart, München, Hannover, Berlin, Weimar, Dresden, Richard Boorberg Verlag, 1997).

¹²⁴ Dictionnaire de droit criminel, 112. oldal (Dalloz, Paris, 1992).

- a tanúnál kihallgatási akadály áll fent vagy annak védelme azt indokolja,
- a gyanúsított a vallomástételt megtagadta.

A szembesítés végrehajtása során a kihallgatási szabályok és annak taktikája a mérvadó. Eljárásjogilag a Be. 124. § valamint a Nyer. 51–53. § szabályozza.

Úgy vélem, nagyon helytálló az a gondolat, melyet dr. Fenyvesi Csaba fogalmazott meg a szembesítésről: *„Mondd a szemembe, ha mered! Hányszor, de hányszor hallottuk már az életünkben, általában valamiféle nehéz, szorongató, feszült helyzetben. Ilyen felszólításra, ilyen atmoszférában nem könnyű valótlan állítani, mondjuk ki nyíltan: hazudni. A büntetőeljárásban is erre a lélektani hatásra épül az a kriminálmotodika, amely valós tükröt kíván tartani a hamisan valló elé az igazság feltárására. Van esély rá, hisz ne feledjük: „a szem a lélek tükre.”¹²⁵*

Fontosnak tartom azt megjegyezni, hogy – tapasztalataim szerint – az esetek többségében betöréses lopás nyomozása során a szembesítés javarészt nem vezet eredményre.

Az ilyen jellegű bűncselekményt általában több személy együtt hajtja végre, akik jellemzően nem „első bálózók”. A kihallgatási taktikának köszönhetően általában az egyik elkövető megtörik, és teljes, vagy csak rész vallomást tesz, míg a társatteksek konokul tagadnak, vagy hátritanak. Az ilyen esetekben a szembesítés szinte elkerülhetetlen. Na, de ki mond igazat? A kérdés megválaszolására teszünk kísérletet a szembesítéssel. Eme bizonyítási eljárás egy feltételezésre, egyfajta vélelmezésre alapul, amelynek során a szembesített személy pszichikai hatások (lelki szorítás, feszültség, megbánás) következtében feltárja az igazságot, a valós tényt, egy olyan személy részére, akiről tudja, tudatában van a hazugságának, mivel ő maga is érzékelte, részese volt az eseménynek.

Az ember azonban szemrebbenés nélkül képes a valótlan állítására, még akkor is, ha jelen van olyan személy, akiről tudja, hogy ismeri az igazságot. Így a szembesítés egyfajta kísérlet az igazság tisztázására.

A szembesítés végrehajtása során, a korábban tett vallomásokban mutatkozó ellentét feloldására törekszünk, mely célirányos kérdések feltevésével kísérrelhető meg. A kérdésekre történő válaszadást a szembesítendőek egymással kell, hogy közöljék, hisz „a szemedbe mondom” a szembesítés lényege. Képes-e a vallomást tevő a vélhetően valótlan állítását továbbra is fenntartani? Nagyon sok esetben a válasz: igen. Ebből kifolyólag csak csekély mennyiségű szembesítés vezet eredményre, amely lényegében az emberi bűnbánaton, a személy saját magával történő megbékélésén alapszik. Megjegyzem, hogy a szembesítések számos esetben indokolatlanok. Maga a Be. 124. § (1) bekezdés első mondatának második része is úgy rendelkezik, hogy „az ellentétet szükség esetén szembesítéssel **lehet** tisztázni”. Ebből adódóan nem kötelező.

Dr. Fenyvesi Csabának igaza van. A szembesítés alkalmazásával kapcsolatosan számtalan probléma vetődik fel, ugyanis ez a gyakorlatban sűrűn alkalmazott, ám mégis kétes eredménnyel kecsegtető jogintézmény jelentős számú nehézséggel, gondokkal küszködik, mondhatni, több sebből vérzik. Felvetődik elméleti megalapozottságának aggályossága is: vajon egyáltalán helyes módja-e az igazságkeresésnek?

Napjainkban megkérdőjeleződik a vallomások szemtől szembeni ütköztetésének elméleti alapja, vagyis hogy az igazmondó igazmondása, belső erőből, tudattartalmából eredő határozottsága, magabiztossága hatására a tagadó, valótlan állító személy – szégyenérzete, gyengesége folytán – beismer, elismer.¹²⁶ Jómagam is e téren erősen szkeptikus vagyok: úgy vélem, hogy például a szexuális erőszak vagy bármelyik más erőszakos jellegű bűncselekmény sértettjének és gyanúsítottjának szembesítése nem eredményezi azt a lelkiismeret-ágaskodást, amelynek következményeképpen a tettét korábban tagadó gyanúsított megtörik és beismerő vallomásra kényszerül. A felismerésre bemutatás-

¹²⁵ Fenyvesi Csaba: Szembesítés. Szemtől szembe a bűnügyekben, a borító fülszövege (Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2008).

¹²⁶ Szembesítés. Szemtől szembe a bűnügyekben, 4. oldal.

sal foglalkozó előző fejezetben arra a következtetésre jutottam, hogy nincs miért bízni e bizonyítási eljárás eredményének megfellebbezhetetlenségében. Most azt mondom (írom), hogy ez a megállapítás a szembesítésre hatványozottan érvényes (vagy igaz).¹²⁷ (A szerkesztő megjegyzése.)

4.5. A szakértők párhuzamos meghallgatása

Napjainkban a büntetőeljárások lefolytatása a szakértők részvétele nélkül szinte elképzelhetetlen. Ennek egyik oka, hogy a tudomány rohamosan fejlődik, egyes területek szakterületté specializálódnak, illetve a büntetőeljárásokban gyakrabban vetődnek fel olyan bizonyítandó tények, körülmények, amelyek megállapításához speciális szakértelemre van szükség.

Az eljárásba bevont szakértő által elkészített szakértői véleménynek a bizonyításban jelentős szerepe van, hiszen a Be. a bizonyítási eszközök közé sorolja. Annak, mint bizonyítékként történő értékelése a bírói mérlegelés kompetenciájába tartozik.

A szakértő által adott vélemény értékelése nem könnyű feladat a nem szakértő hatóságok számára. Ezért a szakértői vélemény értékeléséhez, a szakmai problémák között el nem igazodó hatóság, újabb szakértő segítségét veheti igénybe. Amennyiben a közölt szakvélemény hiányos vagy bizonyos szempontból aggályokat ébreszt, úgy a hatóság a szakembertől várja az információkat, amelyek eligazítják a speciális területen. Elsősorban a szakvélemény megmagyarázását a készítő szakértőnek kell vállalnia.

Ha ez a kísérlet eredménytelenül zárul, akkor a hatóság más szakértőt vesz igénybe. Ez a megoldás azonban további problémákat vethet fel, hiszen egy korábbiól eltérő szakértői vélemény esetén a hatóságnak két egymástól független, mégis szemben álló állásfoglalás között kell választania. A hatóságnak szükséges a jogilag fontos kérdéseket eldönteni, azonban szakmai kérdésekben való járatlanságra történő hivatkozással a döntését újabb és újabb szakvélemények beszerzésével nem húzhatja el a végtelenségig.

Ennek a problémának a kiküszöbölésére a hatóság büntetőeljárás-jogi eszközként a szakértők párhuzamos meghallgatását alkalmazza, amely a szakértői vélemény értékelésén alapul. A Be. 125. § így fogalmaz: *„Ha a szakértők véleménye eltér, az eltérést a szakértők egymás jelenlétében való meghallgatásával lehet tisztázni”*.

Mivel a jogalkotó ezt az eljárást a büntetőeljárásról szóló törvény statikus részében fogalmazta meg és helyezte el, így arra mind nyomozási, mind pedig bírósági szakban sor kerülhet. Célja az, hogy megkönnyítse a hatóság számára a helytálló szakvélemény kiválasztását. Ahogy az eljárási cselekmény nevéből is kitűnik, több személy (szakértő) egy időben és helyen történő vélemény adásáról, kritikájáról és indoklásáról van szó. *„Ilyenkor tehát a szakértők egymás jelenlétében való meghallgatása történik, amelynek gyakorlati jelentősége abban áll, hogy adott kérdésben a szakértők egymás jelenlétében fejthetik ki álláspontjukat és egymás véleményére észrevételt tehetnek, ahhoz kritikai megjegyzést fűzhetnek.”*¹²⁸

Az ellentétes szakvélemény rendszerint a büntetőeljárásba a terhelt, illetve a védője közreműködése folytán kerül be. Többnyire nem értenek egyet a korábban a hatóság által bevont szakértő véleményével. Azt cáfolni, illetve más szemszögből kívánják vizsgálni, ezért annak vizsgálatára, végrehajtására a védelem külön más szakértőt kér fel.

¹²⁷ Vesd össze, A kriminálmotodika elméleti és gyakorlati kérdései, 101–103. oldal. A szembesítés című fejezethez további források: Krimináltaktika II. kötet, 7–14. oldal; Kriminálisztika 2. kötet, 843–848. oldal; Kriminálisztika, 143–145. oldal; Büntetőeljárás-jog, 176. oldal.

¹²⁸ Belegi József–Berkes György (szerk.): Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára I. kötet, 440. oldal (HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2003).

A nyomozás feladata a vád előkészítése, így a nyomozás során a tényállást oly mértékben kell felderíteni, hogy a vádló dönthesse arról, vádat emel-e.¹²⁹ Ebből következik, hogy amennyiben a vád megalapozásához rendelkezésre áll maga a szakvélemény, akkor nem kötelessége sem a nyomozó hatóságnak, sem pedig az ügyészségnek annak vizsgálata, hogy az ezzel esetleg ellentétes adatokat tartalmazó szakértői véleménnyel szemben milyen eltérések állnak fenn, hiszen a vádemeléshez szükséges adatok rendelkezésre állnak.

Ennek hatására jellemzően a szakértők párhuzamos meghallgatására már a bírói szakban kerül csak sor. *„Ezért eltérő tartalmú szakértői véleményekkel kapcsolatban az eltérés okának tisztázása, és az eltérés megszüntetése a szakértők párhuzamos meghallgatásával a bíróság feladata.”*¹³⁰

Itt megjegyzem, hogy ezt teljes mértékben tapasztalom a gyakorlatban is, hiszen az elmúlt években általam végzett nyomozások során egy alkalommal sem volt szükség efajta bizonyítási eljárás lefolytatására. Ezért voltaképpen helytállóan tartom Liziczay Sándor által megfogalmazott definíciót, mely szerint a szakértők párhuzamos meghallgatása

„– a bíróság által foganatosított olyan bizonyítási eljárás, amelyre akkor kerül sor, ha az eljárás során több szakértő a bizonyítás szempontjából releváns kérdésben ellentétes tartalmú szakértői véleményt készített,

*– a szembesítés olyan sajátos formája, amikor a tárgyaláson a szakértők az eltérő tartalmú szakvéleményüket ütköztetik az eltérés tisztázása és egységes álláspont kialakítása érdekében.”*¹³¹

Hangsúlyozom, hogy ez nem azt jelenti, hogy nyomozási szakban nincs lehetőség eme bizonyítási eljárás alkalmazására, de a tapasztalataim alapján általában nem jellemző.

Összességében az eljárás során a szakértők a „főszereplők”, hiszen az ő feladatuk az, hogy a korábban kiadott szakértői véleményüket indokolják, alátámasszák, álláspontot alakítsanak ki, illetve a másik szakvéleménnyel kapcsolatban kritikákat fogalmazzanak meg. Betöréses lopás tekintetében általában a hatóság által tárgy-szakértő (értékszakértő), járműszakértő vagy más, például eseti szakértő kirendelésére kerül sor.

Ezzel kapcsolatban, jellemzően a problémák a szakértő kirendelése során keletkeznek. Éppen ezért mind az eljárásjogi szabályok, mind a kriminalisztikai ajánlások betartása szükséges a szakértő kirendelése során. Gondolok itt a helytelenül megválasztott, nem a témakörben jártas szakértő kirendelésére vagy akár a kirendelő határozatban pontatlanul megfogalmazott kérdésekre is.

4.6. Egyéb bizonyítási eljárás

Ugyan a Be. külön nem nevesíti, de mindenképpen meg kell említenünk a szagazonosítást is, mint egyfajta bizonyítási eljárást. A betörés nyomozása során a szagmaradvány rögzítésére jellemzően a helyszíni szemlén kerül sor, amelyről külön jegyzőkönyv készül. A nyomozás során a nyomozó hatóság a gyanúsítottól, a sértettől és a tanútól szagmintát vehet. A szagazonosítás lefolytatásához a nyomozó hatóság a szagmaradványt hordozó ruhadarabokat, tárgyakat lefoglalhatja attól is, aki a szagmintavételben való közreműködést megtagadja.

¹²⁹ Be. 164. § (2) bekezdés második mondata.

¹³⁰ Liziczay Sándor: Szakértők párhuzamos meghallgatása. Rendészeti Szemle 2007/12. szám, 35. oldal (Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2007).

¹³¹ Szakértők párhuzamos meghallgatása, 36. oldal.

A szagminta rögzítéséről az erre rendszeresített jegyzőkönyvet kell kitölteni, és ha lehetőség van rá, az eljárásról videofelvételt is kell készíteni. A rögzítés úgynevezett standard textílpelenkával (korábban Ágnes pelenkával) történik, melyet a mintavételt követően zárt üvegtartályban helyeznek el, melyet bűnjelcímkével hitelesít a hatóság tagja. A bűncselekmény helyszínén rögzített szagmaradvány, illetve a gyanúsítottól, vagy más személyről vett szagminta alapján a nyomozó hatóság szolgálati kutya alkalmazásával szagazonosítást végezhet. Az azonosítandó szagmaradványt, illetve szagmintát tartalmazó üvegtartályt, valamint az azt hitelesítő bűnjelcímkét be kell mutatni azoknak, akik a nyomozási cselekményen megjelentek és csak ezt követően szabad felbontani. A zárt üvegtartállyal biztosítjuk, hogy a minta az azonosításig a rögzítési állapotát megőrizze, illetve annak hitelességéhez ne férjen kétség.

A szagazonosítás során az azonosítandó szagmintát tartalmazó üvegtartályt legalább négy, az ügytől független személytől (indifferens személy) származó szagmintát tartalmazó üvegtartály között kell elhelyezni, és a szagazonosítást a kihelyezett üvegtartályok sorrendjének változtatásával legalább két szolgálati kutyával, a szolgálati kutyák mindegyikével külön-külön legalább ötször meg kell ismételni. A szagazonosításról jegyzőkönyvet kell felvenni, és ha lehetőség van rá, videofelvételt kell készíteni, amelyet az iratokhoz kell csatolni.¹³²

Megjegyezem, hogy a szagazonosító kutyák kiképzésének az ideje 6 hónap. A képzés végén alapminősítést kap a szolgálati kutya, melyet újabb 6 hónap után meg kell ismételni. Ezt követően évente kell a kutyának „vizsgáznia”.

Problémaként jelentkezik, hogy igen kevés az ilyen képzett kutya. Fejér és Tolna megyében tudomásom szerint, csak 1 ilyen szolgálati kutya teljesít szolgálatot.

Ismereteim szerint, más megyékben sem jobb a helyzet, így a szagazonosítást az országban elsősorban az ORFK Dunakeszi Oktatási Központ Kutyavezető-képző Iskolájában végzik. A Kutyavezető-képző Iskola leterheltsége miatt csak késve tudja teljesíteni a szagazonosítási kérélmeket.

A kialakult gyakorlat szerint a bíróság bizonyítékként nem fogadja el ezt a bizonyítási eljárást. Leginkább csak a nyomozási verziók ellenőrzésére és a nyomozó hatóság orientálására való.

5. FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

1. Belegi József–Berkés György (szerk.): Büntetőeljárás Jog. Kommentár a gyakorlat számára I. (HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2003)
2. Bíró Gyula: Kriminálisztika (Lícium–ART Könyvkiadó Kft. Debrecen, 2007)
3. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika 2. (BM Könyvkiadó, Budapest, 2004)
4. Böggly–Budaházi–Csányi–Sléder: Büntetőeljárás-jog (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2010)
5. Dobos János: A betöréses lopások – Bűnügyi tanulmány (Belügyminisztérium, Budapest, 1987)
6. Fázsi László: A felismerésre bemutatás szabályainak jelentősége a nyomozás eredményének bírói értékelésekor. Belügyi Szemle 1997/9. szám (Belügyminisztérium, Budapest, 1997)
7. Horváth István: A betöréses lopások nyomozása, különös tekintettel a bizonyítási eljárásokra – Szakdolgozat (Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, 2013)
8. Kollok Alajos: Zárak és lakatok szakértői vizsgálatának néhány kérdése (BM ORFK Bűnügyi Technika Osztály, Budapest, 1968)

¹³² Nyer. 56. §.

9. Kovács Gyula: Nyomozási alapismeretek (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004)
10. Kovács Gyula–Nagy József: A kriminálmetodika elméleti és gyakorlati kérdései (Nemzeti Közzolgálati és Tankönyvkiadó Zrt. Budapest, 2013)
11. Lakatos János (szerk): Krimináltaktika II. (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2005)
12. Licziczay Sándor: Szakértők párhuzamos meghallgatása. Rendészeti Szemle 2007/12. szám (Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2007)
13. Nagy József: A kriminálmetodika általános kérdései (Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2007)
14. Tremmel–Fenyvesi–Herke: Kriminalisztika – Tankönyv és Atlasz (Dialog Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2005)

Minden kedves Olvasónknak

kellemes, gondtalan és

eseménydús

nyaralást kíván a

Magyar **BÜNÜLDÖZŐ**

Szerkesztősége,

és kiadója, a

